DE ANGINAE MEMBRANACEAE ORIGINE ET ANTIQUITATE.

DISSERTATIO INAUGURALIS
QUAM
GRATIOSI MEDICORUM ORDINIS
AUCTORITATE ET CONSENSU
IN
UNIVERSITATE LITTERARIA
FRIDERICA GUILELMA
PRO SUMMIS
IN MEDICINA ET CHIRURGIA HONORIBUS
RITE IMPETRANDIS
DIE VIII. M. JULII A. MDCCCXXX.
H. L. Q. S.
PUBLICE DEFENDET
AUCTOR

ERNESTUS FISCHER,
MEGAPOLITANUS.

OPPONENTIBUS:
E. D'ALTON, MED. ET CHIR. DRE. ATQUE PRIV. DOC.
GUST. FERD. SCHWALBE, MED. ET CHIR. DRE.
AUG. ED. JAENEKE, MED. ET CHIR. DDO.

BEROLINI.
TYPIS FERDINANDI NIETACK.

AMICO

HENRICO PLITT

DRESDENSI

MEDICINAE ET CHIRURGIAE DOCTORI

OPUSCULUM HOC

DICAVIT

AMICUS.

PRAEFATIO.

Magnum quoddam est onus atque munus, suscipere atque profiteri, se unum esse, omnibus silentibus, arduis de rebus magno in hominum conventu audiendum. Adest enim fere nemo, quin acutius atque acrius vitia in dicente quam recta videat. Quod ita de oratoribus disputavit M. Tullius, summis etiam scriptoribus gloriaque insignibus, quotiescunque novi aliquid in lucem proferunt, accidere solet; hanc enim absolutionem perfectionemque in illis desiderant lectores, a qua ipsi saepis-

sime longe absunt. Adolescentulos vero, homines quasi novos, facto scribendi initio, non fractos et debilitatos metu exstare opus est; sunt enim, quibus in legendis istorum opusculis oleum et operam perdere libitum sit, perpauci, iique vel amicitiae, vel affinitatis, vel cujuscunque consortionis vinculo conjuncti. Si quando igitur aliquid minus bene fecerunt, saepiusque etiam in scribendo peccarunt tirones, partim peccata non animadvertuntur, partim a lectoribus, si qui futuri sunt, libenter illis ignoscuntur; sicuti aut lingua haesitantes, aut voce absoni, aut vultu motuque corporis vasti atque agrestes, si de quadam levioris momenti re apud homines familiarissimos illis dicendum est, reprehensionem et poenam aut nullam aut leviorem tantum perpetiuntur. Equidem idcirco, temporis angustiis rerumque tractandarum asperitatibus quamvis graviter prementibus, supervacaneum omnino si non

inutilem, dum veniam a lecturis ob juvenilem hunc mediocriter et vitiose conscriptum libellum petam, a me suspici laborem nolo. Pauca tantum mihi praefari liceat, ut, qui lecturi sint, comperiant, quomodo haec commentatio originem ceperit, quomodo sit instituta, quasnam res et quonam ordine conscriptas amplectatur. — Cum in proximo semestri hiberno scholam illam medicam, ubi vir Exp. Wolff morbos cognoscere illisque mederi docet, frequentarem; puer quidam, angina membranacea correptus, curationi meae mandabatur. Capto consilio dissertationem inauguralem de morbo isto conscribendi, illique historiam aegroti mei annectendi, scriptores, qui in tractanda hac labe operam suam collocarunt, adii. Evolutis horum libris, viros omni numero absolutos tantum studii assiduitatisque in hunc morbum impendisse cognovi, ut non infitias iturus sim, me istas omnium commu-

nes et contritas doctrinas denuo repetendi fastidium cepisse maximum. De origine vero et antiquitate hujus morbi, qui, cum Hollandiae regem stirpe Napoleonem imperii herede privasset, recentioribus temporibus tantam celebritatem est nactus, ut aevi nostri medicorum summi ad unum fere omnes de illo cognoscendo curandoque memoriae aliquid prodiderint, tot et tantae inter viros doctissimos versantur dissensiones, ut indagandi acriterque pervestigandi consilium ceperim, quid hujus morbi principia eruere, quid illa tenebris abdita in lucem proferre atque illustrare, quid denique valeat, tantas componere lites. — Ut vero habeant lectores filum quasi Ariadneum, quo duce per labyrinthi istius Maeandros uti queant, breviter et succincte proponam, inventa quonam ordine momentoque composuerim atque dispensaverim. Quaenam argumenta vero id, quod nos intendimus, con-

irment, amplificent augeantque, quibusnam, quae pro adversariis sunt, refellantur atque nfirmentur, in ipsa commentatione videbis.

1) Non ullum anginae membranaceae vestigium in scriptis medicorum antiquissimorum reperitur. — Omnes qui apud Hippocratem, ipsum Galenum aliosque laudantur loci, morbos plane alios designant.

2) Argumenta a nobis prolata sunt, quibus evincitur, anginam membranaceam eo tempore atque istis in terris, ubi veteres observabant medici, non fuisse obviam.

3) Angina membranacea, recentioribus temporibus quamvis multo frequentior facta, sparsim et sporadice rarissime epide-

mice nunquam plagas terrae meridionales nunc infestat.

4) Ballonius, in describenda constitutione hiemali anni 1576, primus morbi hujus (ut dicit) ignoti atque epidemici mentionem facit perobscuram.

5) In annotatione ad locum Ballonii modo dictum memoriae est proditum, chirurgum quendam secuisse corpus pueri ista difficili spiratione subita morte exstincti, et membranam quandam asperae arteriae obtentam invenisse. Ille igitur chirurgus ignotus primus anginae membranaceae observator accuratissimus!

6) Scriptorum, neque qui paulo ante Ballonium, uti Forestus, Coyttarus, Pas-

quier etc., neque qui paulo post, e. c. Rhodius, Bontius, Horstius aliique, anginam membranaceam adumbrasse dicuntur, ut doctissimis quibusdam placuit, non ullus morbum nostrum commemorat.

7) Nuncupavi autem scriptores, qui veram et legitimam morbi nostri descriptionem usque ad Michaelium in lucem ediderunt, nec non, quot quantaque fuerint hujus merita de angina polyposa, exposui.

8) Causas anginae membranaceae ab altero saeculi praeterlapsi dimidio multo frequentius obviae explicare conatus, quomodo epidemica e septentrione magis magisque in meridiem migraverit, demonstrare studui.

9) Pluribus denique in locis ex anginae gangraenosae origine et antiquitate aliquid adspersi, quae, cum in plane contrarias abeant partes, morbi nostri notitiam aperiunt atque mirifice augent.

DE

ANGINAE MEMBRANACEAE

ORIGINE ET ANTIQUITATE.

Opinionum commenta delet dies.
Cicero.

§. 1.

Morborum fere omnium primordia tum abditis ita atque retrusis e fontibus haurienda, tum ab ipsa natura tenebris quasi offusa et ita recondita sunt, ut de compluribus, qui dilucide a quopiam non describebantur ante recentioris temporis scriptores, disceptatum acriter sit, utrum Hippocrati, Galeno ceterisque antiquissimis medicinae proceribus ignoti fuerint, affirmantibus aliis, aliis negantibus. Scriptorum nonnulli, nimio antiquitatis amore studioque detenti, cujuslibet morbi originem ex illius, cui ejusmodi gloriola profecto non est opus, derivare student monumentis. Morbi vero praesertim contagiosi et epidemice grassantes cum corporibus organicis haud dissimiles exoriantur, crescant, vigeant, decrescant, nec non denique

sudoris Anglici aliorumque instar penitus exstinguantur; minime necesse est, ut jam priscis temporibus omnes invaluerint, inque gentes humanas redundaverint; sed de permultis verisimillimum videtur, multo serius exortos, imo aequales nostrorum temporum, idcirco a recentioribus scriptoribus primum adumbratos, memoriaeque proditos esse. Eaedem nunc disceptationes de anginae membranaceae origine habebantur, eadem de illius antiquitate duplex sententia defensoribus non carebat. Dum enim Curtius Sprengel [1]) et, qui illum sequebantur, Nicolai [2]), Ideler [3]) nec minus Berends [4]), hujus universitatis gloria quondam et decus insigne, prima hujus morbi vestigia reperire non potuerunt, quae ultra mediam saeculi decimi septimi partem ascenderent; Crawford [5]) jam non obscura morbi nostri vestigia (infausta tamen, ut dicit Michaelis, Minerva) apud Hippocratem, Caeliumque Aurelianum invenire studuit. Post Albersium [6]) longe plurimi iique percelebres scriptores ut Sachse [7]), Goelis [8]), aliique ut Zickner [9]), Weber [10]) Homii opinionem augebant et amplificabant, locis ex scriptis Hippocratis, Galeni aliorumque laudatis, qui illis affirmare videbantur, morbum nostrum jam antiquitus obvium fuisse. Michaëlis, optimus fortasse hujus morbi interpres, in ipso libri sui exordio [11]): „Primam, inquit, morbi notitiam apud Tulpium inveniri arbitror. Narrat enim ille medicarum observationum Lib. V, casum, qui verum nostri morbi exemplum esse mihi videtur." Alibi [12]) vero dicit, dubium videri

posse, an pro novo ac recentioribus tantum temporibus orto, vel antiquo jam, diu autem ignoto ac neglecto morbo habenda sit angina membranacea; fatetur tamen, alteram sibi magis arridere opinionem, cum non difficile foret conceptu, quomodo iste morbus tam diu latere potuerit. — Quibus, ut omittamus alias, praemissis opinionibus, nosmet ipsi ad originem et antiquitatem morbi nostri accuratius indagandam atque perscrutandam aggrediamur, et ab antiquissimis exordiamur medicinae heroibus. —

1) *C. Sprengel*, Versuch einer pragmatischen Geschichte der Arzneykunde. Halle, 1803. T. V. pag. 442.

2) *Nicolai*, Diss. de angina polyposa. Halae, 1817. pag. 5.

3) *Ideler*, Diss. de angina membranacea. Berolini, 1823. pag. 12.

4) *Car. Aug. Guil. Berends*, Operum postumor. T. II. Edid. et praefat. est A. G. a Stosch. Berol. 1830. pag. 456.

Innotuerunt *serioribus saeculis* duae pessimae anhelitus in pueris formae: altera inflammatoria sive *angina membranacea*, altera spasmodica, sive asthma Millari.

5) *Crawford*, Diss. de angina stridula. Edinb. 1771.

6) *Home*, an inquiry into the nature, cause and cure of the croup. Edinb. 1765. übers. von Mohr, mit Vorrede und Anmerkungen von *Albers*. Bremen, 1809. pag. 5.

7) *Sachse, Wilh.*, Das Wissenswürdigste über die häutige Bräune. Lübeck, 1810. Tom I. pag 234.

Daſs diese Krankheit den ältesten Aerzten bebekannt gewesen, glaubte schon Home, *auch mir scheint es keinem Zweiſel unterworſen.*

8) *Goelis, Leop. Ant.*, Tractatus de rite cognoscenda et sananda angina membranacea. Viennae. p. 43.

Ex antiquorum scriptis, ex Hippocrate et Galeno haud spernendae hauriuntur notae, quae anginam membranaceam sporadice exstitisse tunc confirmant. — Vid. etiam pag. 157.

9) *Zickner*, Diss. de angina membranacea. Berolini. pag. 4. et 5.

10) *Weber*, Diss. de angina membranacea et de asthmate Millari. Berol. 1826. pag. 1 et 2.

11) *Chr. Frideric. Michaelis*, de angina polyposa sive membranacea. Gottingae, 1778. pag. 5.

12) loc. laudat. pag. 70 et 71.

§. 2.

Pauca omnino non apud Hippocratem invenimus, quae ad anginam morbosque illi affines respiciant. In aphorismis pluribus quidem locis [1]) de anginarum causis et periculo verba facit, nullo modo autem variis ejus speciebus in magno positis discrimine, praesertim inflammationem viarum deglutitionis observasse videtur. Locus, in quo paulo clarius, si ullibi unquam, de angina tracheali loqui videtur, est in sectionis quintae aphorismo decimo, ubi ait: *Ὁκόσοισι κυνάγχην διαφευγούσιν ἐς τὸν πλεύμονα τρέπεται, ἐν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀποθνήσκουσι. ἢν δὲ ταυτέας διαφύγωσιν, ἔμπυοι γίνονται* [2]). Similem certe locum in Coacis praenotionibus [3]) ad nostram anginam membranaceam qua-

drare arbitratur Sachse [4]). Equidem vero censeo, aliam plane explicandi rationem ineundam esse, cum alibi [5]) ita disserit scriptor Coacus: ἢν δὲ τῆς φάρυγγος καθεστηκυίης καὶ τῶν οἰδημάτων στραφῇ ἐς τὸν πλεύμονα ἡ νοῦσος, πυρετὸς εὐθὺς επανέλαβε και ὀδύνη τοῦ πλευροῦ, καὶ ὡς ἐπιτοπολὺ ἀπέθανε, επὰν τοῦτο γενήται. ἢν δὲ ὑπερφύγη ἡμέρας πέντε, ἔμπυος γίνεται, ἢν μή μιν βὴξ ἐπιλάβῃ αὐτίκα, ἢν δὲ ὑπολάβῃ ὑποχρεμψάμενος καὶ ἀποκαθαρθεὶς, ὑγιὴς γίνεται [6]). Ex quibus plane liquere arbitror, non modo non anginam trachealem, sed potius faucium pharyngisque inflammationem satis perspicue et distincte hoc loco propositam descriptamque esse. Non quidem ignoro, Hippocratem cum antiquitate ad Galenum usque differentiam inter pharyngem et laryngem non satis stricte constituisse; si tamen illud de tumoribus in hac angina obviis dictum recte perpendatur, continuo apparet, nullum vix ac ne vix quidem a nostra opinione dissentire posse. Contra vero duo alii in scriptis Hippocraticis inveniuntur loci iique rursus persimiles, qui, cum de anginae genere exitiali funestissimoque, tumore neque in faucibus neque in collo conspicuo, gravissimis vero doloribus, vehementi suffocatione spirandique difficultate stipato referant, laryngis atque tracheae inflammationem sine exsudatione (Tracheitidem siccam, muscularem [7]) bene ab Hippocrate et cognitam esse et traditam comprobant. Quorum alter in Praenotionum libro legitur: Αἱ δὲ κυνάγχαι δεινόταται μέν εἰσι καὶ τάχιστα ἀναιροῦσιν, ὁκόσαι μήτε ἐν τῇ φάρυγγι μηδὲν ἔκδηλον ποιέουσι, μήτε εν τῷ αὐχένι. πλει-

στον δὲ πόνον παρέχουσι καὶ ὀρθόπνοιαν. αὗται γὰρ καὶ αὐθημερὸν ἀποπνίγουσι καὶ δευτεραῖαι καὶ τριταῖαι κα τεταρταῖαι [8]). Alter vero est locus in Coacis Praenotionibus, ubi: Τὰ κυναγχικὰ, inquit, τὰ μήτε ἐν τῷ τραχήλῳ μήτε ἐν τῇ φάρυγγι μηδὲν ἔυδηλον ποιέοντα, πνιγμὸν δὲ νεανικὸν καὶ δύςπνοιαν παρέχοντα αὐθημέρους καὶ τριταίους κτέινει [9]). — Tandem sibi excogitavit Goelis [10]), praesto esse in Coacis praenotionibus locum, quo excretio membranacearum concretionum denotetur: τὰ ἐκ κυνάγχης πτύαλα γλίσχρα, παχέα, ἔκλευκα, βιαίως ἀναγόμενα, κακὸν. καὶ πᾶς ὁ τοιοῦτος πεπασμὸς, κακόν. [11]). Quibus verbis ex nostra sententia nihil aliud significatur, quam muci spissi viscidique ejectio, quo in angina faucium palatum molle, tonsillae partesque omnes inflammatae obducuntur. Tum etiam Hippocrati erat opinio, optimam angina correptis exstare crisin, si celeriter cocta exspuerent, propterea quod morbus, cum valde praeceps esset, aut aegrum celeriter opprimeret aut suppuratum faceret. Scriptum enim reliquit: ἐν τοῖσι κυναγχικοῖσιν οἱ μὴ ταχὺ ἀναπτύοντες πέπονα, ὀλέθριοι [12]). Similem quoque locum legimus, ubi de angina disserens, salivas hasce viscidas fauces implentes commemorat Hippocrates, in libro *de morbis* secundo: ἡ δὲ φάρυγξ ἔσωθεν σιάλου γλίσχρου ἔμπλεως, καὶ οὐ δύναται ἐκχρέμπτεσθαι, καὶ οὐκ ἀνέχεται κεῖσθαι, ἀλλ' ἢν κατακέηται, πνίγεται [13]). Ex iis, quae aut a nobis dicta sunt, aut ex scriptis Hippocraticis comperta habentur, expeditissimum erit cuicunque dispicere, quantum toto coelo distent inter se salivae illae crassae viscidaeque

que membranae tubuliformes in angina nostra ryngi tracheaeque inhaerentes. —

1) *Hippocratis* Aphorismi. Berolin. 1822. Sumtib. Theod. Enslin. III, 16. 20. 22. — Sermo est de anni temporibus, quae anginam gignunt. — V, 10. VI, 37. VII, 48. De prognosi in angina. —

2) Quibus ex angina liberatis, ad pulmonem malum vertitur, ii intra dies septem intereunt; si tamen hos dies evaserint, suppurati fiunt.

3) Κωακαὶ προγνώσεις. — Vid. *Hippocratis* Opera omnia ex editione *Foesii*. Genev. 1657. pag. 175. §. 367. et: Medicorum Graecorum Opera quae exstant, edition. curavit *Car. Gottl. Kühn*. Vol. XI. Hippocratis Coi Tom. I. Lipsiae 1825. I. p. 291.: Οἷς δὲ κυνάγχη ἐς τὸν πλεύμονα τρέπεται οἱ μὲν ἐν τῆσιν ἑπτὰ ἡμέρῃσιν ἀπόλλυνται, οἱ δέ διαφυγόντες, ἔμπυοι γίνονται, μὴ γινομένης αὐτοῖς ἀναγωγῆς φλεγματώδεος.

4) *Sachse*, loc. jam laudat. I. p. 234.

5) De morbis lib. II. ex edition. Foesii pag. 470. edit. Kühnii. II. pag. 239.

6) *Kühnius* ita hunc locum interpretatur: At si faucibus et tumoribus sedatis morbus ad pulmonem versus fuerit, confestim febris et lateris dolor insuper corripit, et ubi hoc contingit, plerumque moritur. Quod si dies quinque effugerit, purulentus evadit, nisi ipsum confestim tussis corripuerit, excreato et repurgato sputo convalescit.

7) Admonitos hoc loco velim lectores, si qui fortasse morbi nostri non satis gnari futuri sint, ne sibi persuadeant quorundam scriptorum auctoritate adducti, tracheitidam siccam, muscularem s. Anginam trachealem inflammatoriam et anginam

membranaceam vulgo Croup nominatam tanquam morbum unum eundemque considerandas esse. Ita inter se differunt, ut jam Michaelis l. l. pag. 228. non perperam diceret: „Longus in hujus rei expositione esse nolo; difficilem hic errorem credo." Egregie, quibus signis uterque morbus internoscatur, exponit *Sachse*: l. l. I. pag. 131., et nuperrime in libro, qui est inscriptus: Encyclopädisches Wörterbuch der medicin. Wissenschaften, herausgegeben von den Professoren der medicinischen Facultät zu Berlin etc. 1828. Tom. II. pag. 476. Art. Angina. — Minus apte, ni fallor, *Goelis* l. c. pag. 54 et 55. de utriusque morbi differentiis verba facit.

8) Προγνωστικὸν, edit. Foes. pag. 45. edit Kühnii I. 114.: Angina gravissima quidem est et celerrime interimit, quae neque in faucibus neque in cervice (i. e. collo) quicquam conspicuum facit, *plurimum vero dolorem* exhibet et difficultatem spirandi, quae erecta cervice obitur, inducit. — Cf. etiam *Galen* de locis affect. lib. 4. et de dyspnoea Lib. 3.

9) Coac. Praenotion., edit. Foes. p. 175. §. 363., edit Kühnii. I. pag. 290.

10) *Goelis*, l. l. pag. 157.

11) Coac. Praenotion. edit. Foes. pag. 176. §. 377. edit. Kühnii. I. pag. 293. Sputa ex angina viscida, crassa, exalbida, vi educta malum denuntiant omnisque ejusmodi maturatio mala est. — Foesius huic loco addit: Hujusmodi sputa crassa et viscida caloris praeter naturam immoderationem arguunt, ideoque improbantur.

12) Ibid. edit. Foes. pag. 176. §. 371. edit. Kühnii. I. pag. 292.: Angina laborantes nisi celeriter cocta exspuant, perniciose habent.

13) De morbis Lib. II. edit. Foes. pag. 469. edit. Kühn. II. pag. 238. Fauces interiores saliva viscida implentur, neque excreare potest neque decubitum sustinet, sed si decumbat suffocatur.

§. 3.

Quibus locis omnibus rite perpensis in apricum, ut nobis quidem videtur, prodit, multifariam de angina organorum deglutitionis [1]) verba Hippocratem facere, et vix dubitandum esse, quin ista affectio anginosa, peculiari vero nomine in omnibus Hippocrateis scriptis nondum insignita, quam sine ullo signo conspicuo solo spiritu orthopnoico celerrime enecare memoriae prodit, illi anginae speciei, quae a nostratibus laryngitis et tracheitis muscularis nuncupatur, consentanea existimari queat. Nostram vero anginam membranaceam huc referri posse, omnino denegandum esse censeo. Hippocrates enim, ille naturae scrutator perspicacissimus, ille in morbis indagandis describendisque tam eximius atque distinctus auctor, morbi adeo conspicui historiam verbis sane clarioribus memoriae traditurus fuisset. Nusquam enim memoratum invenimus, hanc anginae speciem solummodo fere in aetate infantili atque puerili obvium fieri, quod mirum profecto videtur esse, cum mentione facta [2]) morborum, qui τοῖσι μὲν σμικροῖσι καὶ νεογνοῖσι παιδιόισιν, tum πρὸς δὲ τὸ ὀδοντοφυέειν προσάγουσιν accidere solent, πρεσβυτέροισι, inquit, δὲ γενομένοισι παρίσθμια [3]). Nusquam de membranis istis polyposis, quarum ex-

cretiones certissimum et a medicis plerisque observatum praebent signum, nusquam de peculiari ista in respirando vocis stridore et clangore [4]), qui, uti Bloomius [5]) dicit, in aliis pectoris affectionibus audire solitis ne comparari quidem possunt, et teste Michaelio [6]) ipsam juniorum gallinarum vocem pipientem referunt, nusquam de tussi asperrima, assidua et consueti soni experte [7]), secundum Albersium [8]) in hocce morbo nunquam et secundum Sachsium [9]) rarissime deficiente, de his, inquam, aliisque anginae membranaceae signis in Libris Hippocratis tam veris quam spuriis nulla possunt reperiri vestigia certa. Tantum vero abest, ut ex manca atque nimis levi perscrutatione atque descriptione hoc repetam, ut potius anginam membranaceam prisco illo aevo et certe in ista orbis terrarum parte nondum exortam esse censeam.

1) Cf. de faucibus suppuratis (φάρυγξ ἑλκουμένη) Praenotion lib. pag. 45 et Coac. Praenotion pag. 163. §. 276. edit. Foes.

2) Aphorism. III. 24 et 25.

3) Ibid. 26. *παρίσθμια*, circa isthmum; secundum Galenum pars ea appellatur isthmus, quae os et gulam interjacet; *παρίσθμια* igitur in nostro aphorismo sunt *tonsillarum inflammationes*, ita tamen, ut, quae egregia est Hollerii observatio, haec inflammatio non solum de tonsillis verum etiam de partibus tonsillarum vicinis, in paristhmiis collocatis, intelligi debeat. vid. *Berends* l. l. pag. 453.

4) Quemadmodum Hippocrates jam in aegrotis varios propriosque vocis sonos dignoverit, patebit luculenter Galenum inspicientibus. In Lib. VII. cap. 7. de

usu partium corporis humani, (Tom. III. pag. 535. edit. Kühn): ἐν μέν γε τοῖς, inquit, περικαέσιν ἅπασι πυρετοῖς, ἰσχυρῶς ἀναξηραινομένων τῶν κατὰ τὴν φάρυγγα καὶ τὴν αρτηρίαν, τὰς ὑπὸ Ἱπποκράτους ονομαζομένας φωνὰς κλαγγώδεις γίγνεσθαι συμβαίνει. οὕτω δὲ καὶ τοῖς ζώοις τούς χόνδρους ὥσπερ καὶ ἅι γέρανοι. καὶ γὰρ περὶ τούτων διὰ τοῦδ᾽ Ὅμηρος ἔγραψε·

Κλαγγῇ ταί γε πέτονται ἐπ᾽ ὠκεανοῖο ῥοάων.

5) *Bloom*, in: Beraettelser till Riksens Staender for ar 1769. apud Michael. l. l. pag. 265.

6) *Michaelis* l. l. pag. 11.

7) *Martin Ghisi* apud Burserium in: Institution. med. practic. Vol. III. pag. 345. ex edit. *Heckeri*, Lips. 1826.

8) *Albersii* annotation. ad Homium pag. 33.

9) *Sachse*, l. c. pag. 56. T. I. Der gänzliche Mangel des Hustens gehört nach meinen Beobachtungen zu den Ausnahmen von der Regel.

§. 4.

Nam Hippocrates, cum in insula Co (nunc St:ngo) natus esset, uti apud Platonem in Protagcra legimus [1]), in Thasum insulam profectus, aliquot annos ibi medicinam fecit [2]). Tum magnam vitae partem in itineribus versatus, rerum medicarum usum et experientiam auxit Abderis, Larissae, Cyzici aliisque Thessaliae urbibus [3]), cumque magnam Asiae partem imprimis Asiae minoris provincias, Pontum, Colchidem peragrasset [4]), Libyam, Delum [5]) aliasque terras insulasque visitavit, patriamque repetiit. Quae omnes vero orbis

terrarum plagae, quamvis mari vicinae [5a]), sereno semper coelo aërisque temperie calida adeoque fervida gaudere solent, neque paludibus, neque pluviis, neque nebularum abundantia, neque frigore nivibusque horridae atque asperae, procreando huic morbo favere nequeunt. Quantum vero ab his istarum regionum, quae morbum nostrum gignere solent, abhorret indoles! Epidemice morbus noster grassari olim videbatur in maritimis Scotiae oris [6]) planitieque humidissima, *Carse of Gowrie* dicta, juxta flumen Tayium, ubi serius exsiccatis paludibus, Crawfordio teste [7]), rarissime occurrebat. In nonnullis Sueciae regionibus familiaris et endemius quasi observari solet [8]); rarius jam in Dania, Hollandia, Germania, Galliaque septentrionali grassabatur. Epidemia, quae in Gallia latissime ad meridiem vergebat, fuit, nisi fallor, quae anno 1747, teste Arnaultio de Nobleville [9]), in urbe agroque Aureliensi mense Aprili terrendo modo saeviit, aegrosque, praecipue infantes, intra quatuor et viginti horarum spatium e medio sustulit. Idem scriptor vero enarrat, epidemiam illam exortam esse: „Post tempestatem vehementer inconstantem atque potissimum humidam et deinde admodum frigide factam." Memoriae dignum est, quod eodem anno Martinus Ghisius [10]) exitiosissimi hujus morbi epidemice in urbe Cremona grassati observator et (si fides Burserio [11]) habenda) in Italia fortasse solus fuit. Quam raro autem hic morbus ipsos Italiae septentrionalis incolas infestet, Burserius testatur,

dum, ut mihi quidem videtur, propriae experientiae expers, ita disserit [12]): „Sequar Cl. Chr. Frid. Michaelium, qui hujusce morbi historiam prae omnibus accuratissime conscripsit." etc. Quamvis non omnino denegarem, morbum nostrum sporadice et sparsim apud Italos, qui regiones magis ad meridiem sitas incolunt, occurrere; nullus tamen medicus, quantum ego compertum habeo, de Angina membranacea in Italia inferiori Siciliaque obvia, nullus de morbo isto in Hispania Lusitaniaque, nullus in Graecia ejusque insulis, nullus in Asia minori atque Africa septentrionali ullibi unquam mentionem fecit. Eadem quoque in Americae terris observanda se praebent. Medici in America septentrionali degentes morbum nostrum haud raro observatum descripserunt; nullum vero hucusque invenire poteram, qui illum in terris Americae australis rimatus sit. Scio equidem, a Cullenio [13]) labem illam, quam Hillary [14]) sub nomine catarrhi suffocativi Barbadensis descripsit, anginae membranaceae annumeratam esse; recte tamen jam Michaelis [15]) animadvertit, permulta essc, in quibus mali istius ingenium a morbi nostri natura differat. —

1) *Plato* in Protagora. Vol. III. pag. 88. — Opera edit. Bipont. — vid. etiam Platon. Phaedrum, pag. 371. Vol. X. edit. laud.

2) Hippocratis ἐπιδημιῶν Lib. I. et III.

3) Ibidem.

4) Hippocrates de aëre, aquis et locis §. 31. seq. p. 345. seq. Tom. I. edit. Kühnii.

5) Hippocrat. Prognosticon §. 6. pag. 471. Tom. I. ejusd. edition.

6) Cf. *Sachse*, l. l. pag. 187. Die Nähe des Meeres scheint nicht so sehr zur Erzeugung des Croups zu disponiren, als mehr stehende Wasser: pag. 185. eandem comprobat experientiam patriae medicorum Nestor, ille pie venerandus *Sam. Theoph. Vogel.*

7) It appears much less in Edinburgh than in Leith or Musselburg, is often seen along the Coast of Fife, and is very common, I am told, along the coast of Arshire and Galloway — *Home.*

8) *Michaelis*, l. c. pag. 173.

9) *Dalberg*, Tal om Soenska Climate 1777. pag. 27. et: *Murray* med. Bibliothek. 3 Bd. p. 41, 42.

10) Histoire de l'academie royale des Scienc. an. 1748. à Paris 1752. pag. 523 et 25. — Commentar. Lipsiens. Vol. II. pag. 618. — *Sachse* l. c. p. 240. dicit: Mich dünkt, daſs in dieser Beschreibung der Croup gar nicht zu verkennen sey.

11) *Martini Ghisi* Lett. mediche. lett. 2. Cremona 1749.

12) *Burserius de Kanilfeld.* Vol. III. pag. 353.

13) Id. eod. loc. pag. 350.

14) *Cullen* Anfangsgründe der pract. Arzneiwissenschaft. Leipz. 1789. 4te Ausgabe. p. 372.

15) Vid. Observations on the changes of the air and the concomitant epidemical Diseases in the Island of Barbados by *William Hillary*. Lond. 1759. p. 134.

16) *Michaelis* l. c. pag. 142 et 143.: Me in tota ista enarratione nil deprehendere, unde mihi vel suspicio anginae membranaceae oriatur, ingenue fateor. Nullibi ullum concretionis polyposae vestigium, nec ulla vocis mutatio. Omnia autem po-

tius cynanchem trachealem indicare videntur. — Cf. etiam *Sachse* l. c. pag. 242 — 43.

§. 5.

Quodsi vero nunc omnibus istis argumentis evolutis riteque consideratis, quae nos de ipsa re proposita paulo longius deflexerunt [1]), revertamur ad divum illum scriptorem Coacum; vix ac ne vix quidem ullus adhuc dubitare posse videbitur, quin cum scriptis Hippocratis consentiant, atque naturae consona et ab ipsius sinu petita appareant, quae sequuntur: Primum nullus in scriptis Hippocrateis invenitur locus, quem jure meritoque aliquis ita interpretari possit, ut anginam membranaceam priscis illis medicis cognitam, atque ne obscure quidem descriptam esse comprobet. Tum omnibus in terris, ubi morborum interpres et moderator fuit Hippocrates, nostrum omnino non obvium fuisse, jure licet contendere summo. Denique ne recentioribus quidem temporibus, ubi angina membranacea, optimis scriptoribus testibus [2]), longe frequentior, e terris septentrionalibus propagata, epidemice Galliae regiones meridionales ipsamque Italiam superiorem infestabat, in medium allata sunt clinicorum observata, quae nunc istic anginam nostram grassari comprobant. —

1) Non temere nec inconsulto jam jamque istarum rerum feci mentionem plenioribus verbis. Non modo utile sed necessarium duxi, antequam ad reliqua antiquorum scripta evolvenda descenderem, aliquanto fusius hac de re disputare; sic enim legentibus nulla occasio, qua desideretur,

supererit, mihi vero nulla causa, cur deinceps hac super re molestissimis repetitionibus tempus conterere debeam.

2) Multorum recentiorum, qui usu experientiaque propria docti hoc comprobant, paucos tantum laudare satis superque erit:

Michaelis l. l. pag. 67.: In Germania, inquit, praecipue *novissimis* temporibus observatus fuit (morb. scil. noster).

Goelis l. c. pag. 76.: In terras quoque, *quibus vix nomen* anginae membranaceae seu sporadice solum *innotuit*, epidemica forma propagatur, in cujus fidem Vienna sit testis. Id. pag. 45.: Ex auctorum observationibus manifeste constat, anginam membranaceam a dimidio saeculo elapso *frequentius apparere.* Experientia quoque nos docet, anginam membranaceam *a septentrione in regiones, quibus hujus morbi nomen vix erat notum, propagari* quin immo epidemice grassari. Tubinga, teste Autenriethio, ante annum 1807 hunc morbum non novit, et Vindobonae hieme elapsa — — magis innotuit.

Prae omnibus autem vid. experientissimum *Sachsium* l. c. I. pag. 246. seqq. Nicht blofs die gröfsere Zahl der Schriften, die sich auch auf die genauere Kunde des Uebels beziehen konnte, beweiset die *jetzige häufigere Frequenz* im Norden, auch die Stimme der ältesten Aerzte spricht dafür. Cf. imprimis, quae huc spectant, observationes Lentini patris, per quinquaginta annos medici munere in regno Hannoverano fungentis, ejusque filii.

L. Odier Handbuch der pract. Arzneiwissenschaft aus d. Französisch. v. *C. Strempel.* Stendal 1827. pag. 35.: Diese Krankheit war *ehemals ungleich seltener als jetzt.* Tum scriptor ille ex longaeva itque incredibili praxi, quae, quanta recentioribus em-

temporibus Genevae acceperit incrementa angina membranacea, comprobant exempla, enarrat.

§. 6.

Quae cum ita sint, ad pervolutandos medicorum serioris aevi libros transeamus, ut intelligi atque rite cognosci queat, utrum his angina membranacea nota fuerit nec ne. Cum vero de scriptis Dioclis Carystii, Praxagorae et Chrysippi, tum Herophili et Erasistrati aliorumque demum, qui inde ab Hippocrate usque ad Celsum artem exercitabant salutarem, nihil fere aliud ad nostram aetatem pervenerit, quam quae A. Corn. Celsus excerpta in suis de re medica libris octo memoriae mandavit: illis evolutis [1]) solummodo apud Graecos anginam, prout species sit, modo *συνάγχην*, modo *κυνάγχην*, modo *παρασυνάγχην* appellari, et quae sunt ejusmodi, reperimus, nostri vero anginae generis nulla mentione facta. — Aretaeus Cappadox [2]) anginae praeclare adumbratae duas discernit species, ita disserens [3]): *δύο δὲ τὰ εἴδεα. ἢ γὰρ τῶν οργάνων τῶν τῆς ἀναπνοῆς ἐστὶ φλεγμονὴ, ἢ μούνον τοῦ πνεύματος πάθος, ἐφ᾽ ὡυτέου τὴν αιτίην ἴσχοντος. ὀργάνων δὲ παρισθμιών, ἐπιγλωσσίδος, φαρυγγέθρου, κίονος, ἄκρης ἀρτηρίης;* tum alterum malum Synanchem Graece (Anginam latine) nominari docet, alteri autem generi, cynanche i. e. caninae anginae, contraria evenire, *ξύμπτωσις τῶν ὀργάνων, καὶ ἰσχνότης ἐπὶ μᾶλλον τῆς ἑκάστου φύσιος, καὶ πνὶξ καρτεροί.* Sane optima descriptio hujus auctoris postea legi potest; eique anginam laryngis tracheaeque mere

inflammatoriam cognitam fuisse, extra omnem dubitationem poni debet [4]). Nullo vero loco scriptor iste egregius de nostrae anginae specie quidquam in medium profert. — Antequam vero ultra provehamur, non ineptum videtur admonere, istam anginam, cui serius gangraenosae nomen inditum est, ab Aretaeo jam eximie delineatam esse. De tonsillarum ulceribus agens [5]) ita loquitur: Ulcera in tonsillis esse partim communia, benigna (ξυνήϑεα καὶ εὐήϑεα) non laedentia, partim aliena (ξένεα) pestifera, necantia (λοιμώδεα καὶ κτείνοντα), tum dicit de discrimine, quod inter aphthas atque escharas [6]) intercedat, atque ita pergit: hoc malo correptos haud ita multis diebus post phlegmone, febribus, foetore consumtos interire, at si in pectus per arteriam asperam id malum invaderet, illo eodem die strangulari, cum pulmones atque cor neque talem odoris foeditatem neque ulcera neque saniosos humores sustinere possent. Dolor inquit Aretaeus, acris et calidus qualis in carbunculo. Aegri exhalant maximae putredinis odorem, quo quidem protinus pectus vicissim adflant; usque adeo sibi displicent, ut non suum ipsorum odorem ferre queant. Pallida his s. livida facies, febres acutae, sitis, ut igne accensi videantur etc. Quis, quaeso, in hac descriptione accuratissima omnique numero absoluta anginam gangraenosam nonne agnoscere poterit? Addit postea Aretaeus, pueros usque ad pubertatem maxime hoc morbo tentari; ducit tum nos ad hujus exitiosissimi morbi terram procreatricem (pag. 13.): χώρη δὲ

τίκτει Αἴγυπτος μάλιστα. καὶ γὰρ ἐς αναπνοὴν ἔη ξηρὴ, καὶ ἐς ἐδωδὴν ποικίλη κ. τ. λ. atque (pag. 14.): τίκτει δὲ καὶ ἡ Συρίη, μάλιστα κοίλη. ὅθεν αἰγύπτια καὶ συριακὰ ἕλκεα τάδε κικλήσκουσι [7]). Quae cum ita sint, plurimi anginam gangraenosam in Aegypto Syriaque oriundam antiquissimis medicis certe Aretaeo nec non Aëtio [8]), qui in recensendis hujus morbi signis omnino cum Aretaeo consentit, luculenter cognitam fuisse censent [9]). Hic morbus, non solum adeo periculosus verum etiam aliquando saepius epidemice et contagiose grassans, ingenti olim clade terrarum orbem afflixit. Ex Julio Modesto Macrobius [10]) retulit, sacrificia instituta esse Angeroniae Deae, quod populus Romanus *morbo, qui angina dicitur*, sit liberatus. Dira ista calamitas serius sub initio seculi decimi septimi Neapoli desaeviit [11]), atque ex eo inde tempore terris Europae occidentalibus innotuit; nam cum totam Italiam Hispaniamque peragrasset, magnam ubique cladem inferens, Galliam, Belgium, Angliamque [12]) ipsamque Germaniam infestavit, imo usque ad Scotiae Scandinaviaeque plagas septentrionales ascendit [13]).

1) *A. C. Celsi* de re medica Libb. octo. Edit. nov. curant. Fouquier. Parisiis 1823. Lib. IV. Sect. 4. pag. 148.

2) Est quidem adhuc sub judice lis, utrum Galeno recentior vel antiquior vel denique coaevus fuerit Aretaeus (cf. *Henischius* loco statim laudando de Aretaei nomine, patria, aetate etc.: Aetas, qua vixit, ignoratur). Nos vero utimur duce viro doctissimo Heckero, qui Aretaeum octoginta circiter an-

nos p. Chr. nat., totidemque fere ante Galenum vixisse probabile nobis reddidit.

3) *Aretaeus Cappadox* de morbis acutis et diuturnis cum commentario, autore G. Henischio. August. Vindelicor. 1603. Lib. I. cap. 7. pag. 7. sqq.

4) L. l. pag. 10.: πνὶξ ἡ τοῦδε τοῦ εἴδεος (sc. anginae) τῆς πρόσθεν (sc. cynanches) πολλόν τι κραταιοτέρη, ἐν θώρηκι ἔοντος τοῦ κακοῦ, ἔνθα ἡ ἀρχὴ τῆς ἀναπνοῆς. οἱ δὲ ὀξύτατοι θνήσκουσι αὐτῆμαρ κ. τ. λ. i. e. Hujusce speciei strangulatus longe quam prioris violentior. Quippe cum in pectore malum sit, ubi spirandi initium ponitur, eodem die moriuntur etc.

5) L. l. Lib. I. cap. 9. pag. 12.

6) Ἐν κύκλῳ δὲ τῆς ἐσχάρης ἐρύθημα γίγνεται καρτερὸν καὶ φλεγμονὴ, καὶ πόνος φλεβῶν ὡς ἐπ' ἄνθρακος.

7) Regio Aegypti horum affectuum plane foecunda est. Aër enim spirando siccus adducitur. Varios praeterea cibos suggerit cet. et: Syria quoque, maxime illa, quae Coele i. e. cava nuncupatur, hujusmodi morbos procreat, unde Aegyptiaca et Syriaca ulcera id genus appellant.

8) Tetrabibl. 2 Serm. 4. cap. XLVI. de crustos. et pestilent. tonsillar. ulcerib.

9) Dissentit ab iis quidem Rud. Aug. *Vogel* in Libr. de cognoscend. et curand. praecip. h. c. affectib. Cl. I. §. 184. not.: „Videntur, inquit, enim illi graves viri de aphthis scripsisse non de angina gangraenosa." Vid. autem praecipue quae sit sententia *Swietenio*: „Patet autem evidenter ex illis, quae eodem capite sequuntur, quod hic non descripserit Aretaeus aphthas hodie sic vocatas, sed veram gangraenam a depositione malignae materiae versus fauces natam, unde ad anginam gangraenosam tale malum pertinet. etc. V. *Swieten* in Boerhave aphorism. §. 816. No. 2. — *Home* Princip. med. l. 2. Part. 3.

sect. 4. — *Mead* monit. et praecept. med. cap. IV. pag. 52. — *Burserius* l. l. Tom. III. pag. 333.

10) *Macrobius* Saturnal. L. 1. cap. 10. cf. *Morgagni* de sedib. et caus. morbor. Ebroduni in Helvet. 1779. Vol. III. pag. 329.

11) Francisc. *Nola* de epidemica phlegmone anginosa grassante Neapoli. Venet. 1610, 4. Jo. Ant. *Foglia* commentar. de angin. passione Neapol. 1620. 4. — Jo. Andr. *Sgambati* de pestilente faucium affectu Neapoli saevient. Ibid. an. eod. — M. A. *Severinus* de pestilente et praefocante pueros abscessu. L. B. 1724.

12) *Fothergill* an account of the sore-throat attended with ulcers. Lond. 1751.

13) De historia hujus morbi epidemiorum cf. *Ozanan* Histoire médicale des maladies epidemiques — (est vero valde manca). —

§. 7.

Sed quoniam attigi jam vim propagationemque dirae istius luis, non vagabitur mea descriptio longius, atque eis fere ipsis definietur limitibus, quae nostro ipso morbo, quem referre coepimus, continentur. Quis autem non admiratur singularem mirumque istum modum, quo morbus uterque specie quidem simillimus (angina membranacea et gangraenosa) plane in contrarias abeat partes, ita ut vix ac ne vix quidem ulla reperiri queat res, qua non inter se discrepet. Hic tantum recensere libet, quae originem antiquitatemque morbi istius respiciant. Ex Aegypto Syriaque oriunda angina gangraenosa, antiquissimis jam medicis luculenter cognita, ab ipsis humani generis initiis repe-

tenda videtur; multo saepius olim humanum genus clade sua afflixit, quam nostris temporibus, ubi in dies rarius offenditur [1]); infestat praecipue terras meridionales, aëris temperie ferventi praeditas; a meridie ad septentrionem sensim sensimque progressa est, faventibus Euro, aëre sicco calidoque [2]), aliisque constitutionis epidemicae gangraenosae biliosaeque causis tam apertis quam occultis. Est hujus morbi causa proxima, ut ita dicam, putridum et quasi necroticum principium, quod vel sponte gignitur atque evolvitur, impetitque fauces et propiora loca, aut febrili motu genitum extricatumque in iis deponitur vel contagione recipitur, aut ex infectos in sanos traducitur. Primario miasmaticum esse, remotiores causae, quae eae aliorum putrium et malignorum morborum vulgo habentur, tum vero contagiosum esse [3]), celeris per exspirationem, halitum, vaporem aut stillantem ex ore saniem communicatio satis superque declarant [4]).

1) Vid. egregiam praeceptoris dilectissimi commentationem: *Henricus Spitta* de sanguinis dignitate in pathologia restituenda. Rostochii 1825. §. 23.: „*Quo propius ad historiae generis humani accedimus initia, eo frequentius* universales, *contagio et miasmate divulgatos* offendimus sanguinis morbos (sanguis enim individuorum vitae exhibet faciem universalem); atque eadem ratione, qua ab universa rerum natura, evolutione individuali magis magisque potitum manumittitur genus, morbi illi rarescunt. Quare, singulos veterum errores minime quidem probaturi, pathologiam s. d. humoralem pristinis temporibus, solidarem vero nostris diebus magis censemus ap-

positam ac necessitate quadam postulatam. — En viri omni laude praestantis ingenium sagacissimum!

2) *Sachse* in: Encyclopaed. Lexicon etc. Art. angina pag. 562. — In Frankreich entwickelte sich die Krankheit bei *grofser Hitze* (30 ° R.) als Moräste austrockneten und Südwinde mehrere Monate weheten (teste *van der Monde*). — Scio equidem, Chr. Wilh. *Dangers* (Diss. med. inaug. in anginae malignae aetiologiam eique convenientem medendi methodum inquirens Gott. 1792.) cum anginam malignam (s. gangraenosam) et scarlatinosam unum eundemque morbum esse comprobare, falsamque medicorum de morbi putredine opinionem (pag. 43.) refutare conaretur, ita effatum esse (pag. 51.): „Putridi morbi calidos aestatis menses prae aliis amant. Angina maligna autem saepissime et gravissime autumnali tempore *hiemisque* initio affecit." Alio autem loco haec habet (pag. 8.): „Attamen autumnales menses, *calidasque* tempestates prae aliis amat." Angina gangraenosa est vero minime quasi scarlatinae appendix, sed peculiaris putridaeque indolis morbus, a multis scriptoribus autem ita confuse adumbratus, ut hoc Dangersio ansam praebuisse videtur, omnes istius morbi epidemias ad febrem scarlatinosam referendi. Si quando otii satis mihi supererit, ad hanc rem enucleandam animum advertam.

3) *H. Spitta* l. l. §. 18.: „Plurimi, ni fallimur, contagiosorum aeque ac miasmaticorum universalium morborum, *acutiore* praeditorum indole, sanguinis morbi dici possunt, eoque quidem certius, quo minus corporeo vehiculo egere videtur contagium, a miasmatis ideo natura hac ex parte tantopere non abhorrens. E miasmate contra, in pulmonum cutisque praesertim functionem atque haematosin acturo, prodire posse contagium, *neque raro occurrere morbos, in certis ipsorum decursus stadiis et*

faventibus quibusdam rerum conditionibus, contagiosis aeque ac miasmaticis summo jure *adnumerandos*, persuasum nobis habemus.

4) Quae omnia dicta quantam vim habeant, ad originem antiquitatemque anginae membranaceae explicandam atque illustrandam, postea adhuc videbimus; hoc loco tantum, cum de anginae gangraenosae ortu sermo esset, gravissimas istas veritates innuere voluimus.

§. 8.

Galenus Pergamenus, qui de physiologia laryngis tracheaeque multis experimentis institutis optime merebat, et primus certis denominationibus laryngem et pharyngem, ab ipso Aristotele adhuc commutatas, distinguebat, pluribus in locis varias pertractat anginao species [1]). Prima est, cum fauces inflammantur; altera, ubi nullo in loco quidquam conspicuum, laboranti vero in gutture suffocationis sensus; tertia, ubi externus locus faucium inflammatur; quarta, ubi gutturis partes tam externae quam internae similiter affectae sunt [2]). De angina laryngea ita disserit: Αἱ δὲ κυνάγχαι καλοῦνται, φλεγμοναὶ τῶν ἔνδον τοῦ λάρυγγος οὖσαι σωμάτων, ἀνάλογον ἀγχόνῃ στερίσκουσι τῆς ἀναπνοῆς, ἐμφράττουσαι τὸν πόρον αὐτῆς, διὸ δὴ καὶ μάλιστα τοῦ τῆς φωνῆς ὀργάνου πάθος ἴδιόν εἰσιν κ. τ. λ. [3]) atque: καθ' ἕτερον δὲ τρόπον ἐς ταὐτὸν εἶδος ἀφικνοῦνται δυσπνοίας οἱ κυναγχικοὶ, στενοχωρίας οὔσης οὐκ ἐν ταῖς ὑποδεχομέναις κοιλότησι τὴν εἰσπνοὴν ἀλλ' ἐν ταῖς παραπεμπούσαις [4]); denique, quid discriminis inter cynanchem et peripneumoniam pleuritidemque intercedat, op-

time demonstrat [5]). Quae omnia cum tam accurate dilucideque a Galeno disputata sint, veri haudquaquam simile esse videtur, illum in tanta anginarum cognitione membranaceae descriptionem aut negligentia aut inscitia praetermisisse. Nihilominus extat alibi locus, e quo, uti Ideler [6]) non inepte dicit, hunc morbum isti medico innotuisse concludere queas, nisi specialis et accurata hujus morbi descriptio ibi plane deesset, quae cujusvis falsae interpretationis opportunitatem radicitus circumscideret. Legitur vero in libri de locis affectis primi capite primo [7]): *καὶ μὲν δὴ κἀπὶ τοῦ μειρακίου τοῦ μετὰ βηχὸς ἀναπτύσαντός ποτε χιτῶνα παχὺν καὶ γλίσχρον ἐτεκμηράμεθα τὸ κατὰ τὸν λάρυγγα σῶμα τὸ ἔνδον, ὅ καὶ τὴν επιγλωττίδα συνίστησιν, ἐῖναι. ἐθεραπεύθη γ᾽ οὖν τὸ μειράκιον, οὐ πάνυ τι προσδοκώντων ἡμῶν, ἐκακώθη μέντοι τὴν φωνήν.* Ita hunc locum interpretatur Kühnius: Ac sane in adolescentulo, qui tussiendo tunicam crassam viscosamque expuerat, conjecimus internam esse gutturis corpus, quod epiglottida constituit. Itaque sanatus est adolescentulus non admodum sperantibus nobis, mansit tamen vox vitiata. — Fateor equidem libenter, me primo hujus loci intuitu perculsum quasi haesisse, anne ad anginam membranaceam sit referendus. Quum vero ex isto loco, erepto e sententiarum verborumque omni perpetuitate, nihil certi enucleari posse, mox mihi persuasum haberem; alios adii locos, apud Galenum tam copiosum tantisque verborum ambagibus easdem sententias iterantem haud difficulter reperiundos, ut

ita Galenum ex ipso Galeno interpretaturus, in eam obscuritatem et dubitationem lucem veritatemque transferrem. Quo facto in mentem modo mihi veniret necesse erat, Galenum hic non de angina membranacea sed potius de phthisi laryngea verba fecisse. Paulo ante [8]) enim legimus: σῶμα γοῦν τι χονδρῶδές ἐστι κατὰ τὰς τοῦ πνέυμονος τραχείας ἀρτηρίας, ὃ καλοῦσι βρογχίον, οὗ τὴν ἰδιότητα μόνοις τοῖς τεθεαμένοις ὑπάρχει γιγώσκειν· ὅταν μὲν οὖν ποτε τοῦτο μετὰ βηχὸς ἀναπτυσθῇ, μέγιστον ἕλκος ἐξ ἀναβρώσεος ἤ σηπεδόνος ἐν πνέυμονι λογιζόμεθ' ὑπάρχειν. ἔστι μὲν γὰρ καὶ καθ' ὅλον τὸν τράχηλον, ἐν τῷ μεταξὺ φάρυγγός τε καὶ πνέυμονος, ἡ τοιαύτη φύσις τοῦ σώματος. ἀλλ' οὐχ οἷον τε τηλικαύτην ἕλκωσιν ἐνταυθοῖ γενέσθαι· φθάσει γὰρ ἀποθανεῖν τὸ ζῶον. ἐν δὲ τῷ πνεύμονι δυνατὸν κ. τ. λ. Alius locus similem exhibet sententiam [9]): ἐι γοῦν ὑμενώδους χιτῶνος εκκριθείη μόριον, ὅτι μὲν ἕλκωσις ἐστί που, δηλώσει. — — τὸ μὲν γὰρ ἐμούμενον ἤτοι γαστρὸς, ἤ τοῦ στομάχου τὸ πάθος ἐῖναι σημαίνει. τὸ δ' ἀναβησσόμενον ἤτοι τοῦ λάρυγγος ἤ τῆς τραχείας ἀρτηρίας. Tandem, quae alio loco fusius exponuntur a Galeno, vix quenquam, ni fallimur, dubitare sinunt, quin adolescentulus ille, quem frustulum tunicae crassae viscidaeque tussiendo ejicientem viderat Galenus, non angina membranacea sed phthisi certe laryngea laboraverit: κατὰ δὲ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν ἕλκους γενομένου πρὸς τοῖς ἀναβηττομένοις πυώδεσιν οὖσιν, ἔπι καὶ τοῦ πεπονθότος μέρους αλγοῦντος αἴσθησις γίνεται τῷ κάμνοντι· καὶ ἡ βραχύτης δὲ τοῦ κενουμένου διορίζει τὴν τοιαύτην ἕλκω

σιν τῆς ἐν τῷ πνεύμονι, πλεῖον γὰρ ἐπὶ τοῖς ἐν πνεύμονι γεγενημένοις ἕλκεσιν, ἀναπτύεται τὸ πῦον. ὥσπερ δὲ τοῦ πνευμονός τι μόριον συνανενεχθὲν ἐνδείκνυται τὸ σπλάγχνον ἡλκῶσθαι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐκ τοῦ λάρυγγος εἴδομεν ἐνίοτε τὸ κατὰ τὴν ἐπιγλωττίδα σῶμα δι᾽ ἕλκωσιν ἀναπτυσθέν, οἷς οὐ μόνον τοῦτο σημεῖον ὑπῆρξε τοῦ τόπου τοῦ πεπονθότος, ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ το χωρίον αἴσθησις τὸ ἡλκομένον, ὡς κἀπι τῆς τραχείας ἀρτηρίας ἐῤῥέθη [10]). Pergit tum Galenus, pulmonis ulcera sine dolore consistere, quae vero in his sedibus (sc. larynge et trachea) orirentur, dolorem quidem aliquem inducere, sed eum exiguum, ut si quibus hebes esset sensus, ipsum plane non perspicerent; denique contendit, hos affectus ipsum persaepe vidisse.

Saepissime autem sputa phthisi laryngea laborantium partibus cartilagineis ac membranaceis mixta esse [11]), inter omnes hujus morbi peritos constat. E multis hujuscemodi observationum paucas mihi referre liceat. Morgagni in sputis aegri cujusdam non exiguum frustum curvi ossiculi, laeve a cava parte asperum a convexa, invenit, atque annuli arteriae asperae ossificati partem esse existimavit [12]). Arnot virum tussi, doloribus pone sternum pungentibus et febre lenta longum per tempus vexatum, cum ossiculum spongiosum magnitudinis avellanae exspuisset, convalescentem vidit. Sachse [13]) cartilaginis tracheae vel laryngis partem, ulceratione mutatam, fuisse profitetur. Nam cartilagineas partes expuisse virum narrat, quarum forma ita immutata erat, ut, ad quam car-

laginem pertinerent, cognoscere non posset [14]. Quae cum ita sint, haudquaquam nos a recto tramite aberrare persuasum habemus, si minus epiglottidis, attamen cujuscunque alius cartilaginis partem, ulcerationibus ex partibus vicinis solutam, adolescentulum illum saepius laudatum tussiendo ejecisse asseveramus. Frustulum illud non solum membranaceum sed potius cartilagineum fuisse, ex eo rite concludi potest, quod secundum Galenum epiglottidem, satis illi cognitam, referebat. Membranae, quae redduntur ab angina membranacea laborantibus, plerumque tubuliformes laryngis vel tracheae formam aequant. Porro Galenus dicit, istam membranam rejectam esse ab adolescente (μειράκιον); qua in aetate phthisis laryngea est frequentissima; cum angina membranacea semper fere infestare soleat infantilem puerilemque. Denique nobiscum communicat, sanato adolescentulo vocem mansisse raucam sive vitiatam, quod sane e phthisi laryngea multo aptius explicari poterit [15]), quam ex angina membranacea, ubi vox mutata plerumque morbo sublato evanescere solet. — Quibus si addas argumenta, quae supra a nobis proferebantur [16]), ut anginam membranaceam tanquam morbum illis locis, illi aëri, illique temperiei (fortasse ipsi aevo?) incongruum demonstraremus, et quae magis adhuc in Galenum Pergami degentem referenda sunt, fatearis necesse est, anginam nostram non a Galeno cognitam nedum descriptam fuisse.

1) Medicorum Graecor. opera quae exstant. edition. curav. Dr. C. G. Kühn Vol. VIII. cont. Claud. Galeni T. VIII. Lips. 1824. De locis affectis. Lib. I. cap. 5. pag. 45. — Lib. IV. cap. 6. pag. 247. — Lib. IV. cap. 10. pag. 277. Vid. etiam annotatt. Galeni ad secund. Libr. Hippocrat. Epidemior. etc.

2) L. l. de loc. aff. Lib. IV. pag. 248 et 49.

3) Lib. I. cap. 6. pag. 54.

4) In eandem dyspnoeae speciem alia ratione labuntur ii quoque, quos angina molestat, ob augustiam, quae non est in cavitatibus inspirationem suscipientibus, sed in iis quae ipsam transmittunt. Lib. IV. c. 10. p. 277.

5) — *Ταύτῃ γὰρ διήνεγκεν ἡ κυναγχικὴ συνδρομὴ τῆς περιπνευμονικῆς καὶ πλευριτικῆς, καὶ πρὸς τούτῳ γ' ἔτι τῷ τῆς αισθάνεσθαι κατὰ τὸν λάρυγγα* etc. ibid. pag. 247.

6) Ideler l. l. pag. 12.

7) Edit. *Kühnii* Vol. VIII. pag. 3. — Edit. *Chartres* VII. pag. 379. — Ed. *Basil.* III. 249. — Ut ad hunc locum diligenter indagandum animum adverterem, auctor imprimis erat praeceptor omni laude cumulandus Ill. *Hecker*, quippe qui anginae membranaceae vestigia in illo reperiri arbitrabatur.

8) Edit. Kühn. l. l. pag. 2.: Corpus igitur quoddam cartilagineum est secundum asperas pulmonis arterias, quod bronchion appellant, cujus proprietatem solis ipsum intuitis cognoscere conceditur. Id si aliquando per tussim ejectum est, maximum ulcus ab erosione vel putredine in pulmone esse existimamus. Est enim et per totum quidem collum inter guttur et pulmonem media, talis corporis natura, tam grandis tamen ulceratio in ipso haudquaquam fieri potest, prius enim mors animal occupabit. In pulmone vero fieri potest etc. Vid.

etiam pag. 3.: καὶ μὲν δὴ καὶ αγγείου τι μόριον ὀυ σμικρὸν (an filamentum sanguineum?) ἀναβηχθὲν ἐθεασάμεθα σαφῶς ἐνδεικνύμενον καὶ τοῦτο τοῖς ἐμπείροις ἀνατομῆς, ὡς ἐκ τοῦ πνεύμονός ἐστι. Τὰ μὲν γὰρ κατὰ τὴν ἐν τῷ τραχήλῳ τραχεῖαν ἀρτηρίαν ἀγγεῖα τριχοειδῆ πάντ' ἐστίν.

9) L. l. Lib. I. cap. 5. pag. 45.: Si enim membranosae tunicae portiuncula excernatur, id ulcus esse alicubi demonstrat. Nam si vomendo fuerit rejecta, aut ventriculi aut stomachi, si tussiendo, aut gutturis aut asperae arteriae etc.

10) L. l. Lib. IV, cap. 9. pag. 289. ed. Kühn. — VII. 476. Ed. Chartres. — III. 294. Ed. Basil. Orto vero in aspera arteria ulcere, praeter hoc quod sputum purulentum apparet, dolorem quoque in loco affecto laborans sentit, at et vacuati exiguitas ab ulcere, quod in pulmone est, hoc discernit, quippe ab ulceribus pulmonis plus puris rejicitur. Atque ut ex pulmone educta portiuncula visceris ipsius ulcerationem significat, eodem modo ex gutture vidimus interdum corpusculum per ulcerationem excreari. Quibus non solum hoc signum loci affecti, verum etiam ulceratae sedis sensus, veluti de aspera arteria dictum est. — Galen. method. medend. Lib. V. cap. 2. adolescentium duorum morbi historiam, quorum larynx et trachea exulceratae erant, descripsit. —

11) *Glede* Diss. de phthisi laryngea. Berol. 1828. pag. 6. et 21.

12) *Morgagni* de sedib. et caus. morbor Tom. I. Lib. II. Epist. XXII. Art. 24. et 25. pag. 471. et Epist. XV. Art. 18. Adlegantur ibi.: *Blasius* in Sepulchret. S. 7. Observ. 164. Libr. 2. — *Bontius* ibid. Observ. 12. — Vid. etiam *Hippocrat.* de morbis I. 2. *Salius* Commentat. in ejusd. lib. t. 119. — *Aretaeus* de Caus. et Nat. diuturn. Affect. l. I. c. 10.

13) *Sachse* Beiträge zur genauern Kenntniſs und Untersuchung der Kehlkopfs- und Luftröhrenschwindsuchten pag. 164.

14) *Sachse* l. c. pag. 78.

15) *Glede* l. c. pag. 20. et 21. *Albers* Fr. J. H. Die Pathologie und Therapie der Kehlkopfskrankheiten. Leipz. 1829. pag. 223 et 24. multisque aliis locis. — Cf. Morgagni l. c. Lib. III. Epist. XLIV. art. 15. pag. 476.

16) Vid. §. 4 et 5. huj. diss.

§. 9.

Quodsi nunc in evolvendis medicorum serioris aevi Graecorum libris pergamus, nihil ab illis memoratu dignum vix invenimus relictum, cum omnes fere, solummodo Galeni auctoritatem sequentes, in illius scriptis interpretandis operam studiumque collocarent. Coelius Aurelianus, scholae methodicorum addictus, bronchotomiam jam ante Galenum ab Asclepiade [1]) in curandis anginis propositam refutavit [2]). Sunt nonnulli e. gr. Crawford, uti supra (§. 1.) jam monitum est, qui in illius descriptione asthmatis [3]) vestigia anginae membranaceae reperire credant; sed recte jam Goelis [4]): „Nihil, inquit, anginae membranaceae simile prae se fert." Postea e schola pneumatica Antyllus, cujus fragmenta pretii non exigui in Oribasio conservantur, bronchotomiam ad anginam vehementem curandam denuo propositam, secundum certas regulas normasque instituendam, in usum vocavit [5]). Oribasius, Juliano imperatore Pergami degens [6]), Aetius ex Amida [7]) Alexandriae

medicinae studiis deditus, Byzantii artem factitans salutarem, Alexander Trallianus [8]) atque Paulus Aegineta [9]) sub regno Heraclii (an. 630.) novis quidem saepiusque haud ineptis medicaminibus adauxerunt anginae curationem. Ita Alexander Trallianus [10]) antidotum Διαβησασᾶ commendat (ita dictum a Ruta sylvestri), tum venaesectionem supra alia omnia necessariam judicat, eamque per tres aut quatuor vices repeti, denique si per haec auxilia vitium nihil levetur, venas sub lingua incidi jubet, quanquam Coelius Aurelianus id tanquam superstitiosum damnat, neque rem in posterum diem differendam (uti Aëtius quoque praecipit), sed eodem die praestandam esse censet. Sed in variis anginae formis internoscendis et describendis non quidquam profecerunt, et nostram anginam membranaceam certissime ne verbo quidem commemorarunt.

1) Vid. Galen. in medico. cap. 13.

2) Cf. *Porter*, Will., observations on the surgical pathology of the larynx and trachea. Edinburg, 1816. p. 227.

3) *Coelii Aureliani* de morbis acutis et chronicis libr. VIII. e rec. Jo. Conr. Ammanni. Amstelod. 1766. 4. Vid. Lib. III. de asthmate pag. 429.

4) *Goelis* l. c. pag. 157.

5) *Antylli* veteris chirurgi Τά λείψανα, praeside Curtio Sprengel, ventilanda exhibet Panagiota Nicolaides. 4. Halae 1799. — *Paul Aegineta* Lib. 6. cap. 33. pag. 186. et *Oribasius* Collect. 6, 21.

6) *Oribasius* Collectorum medicinalium quae exstant Paris 1555. 8. et *Hecker* literar. Annal. 1825. Hft. 1.

7) *Aëtius* Tetrabibl. 2. serm. 4. cap. 47. Anginae quatuor species e Galeno sed parum exacte mihi describi videntur.

8) *Alexander Trallianus* Libri medicinales XV. Gr. et lat. Bas. 1556. 8. Lib. IV. cap. 1.

9) *Paulus Aegineta* de re med. Lib. Gr. et Lat. 1538. Lib. VI. cap. 33.

10) L. l. Lib. IV. cap. 7.: „Saepius malo urgente venam mane aperui, sub vesperam eas, quae sub lingua sunt: nocte purgationem institui, atque ita quoque difficulter strangulationem resolvi. In alio post missionem sanguinis statim medicamentum purgans, sequente die non exspectato, obtuli etc. Venas jugulares magno cum successu aperui, ut saphenam quoque in feminis, cum menses una suppressi essent, ex quo duplex commodum obtigit, ut non modo menses erumperent, sed etiam tumor in gutture subsideret. — Apposite igitur *Freindius* (in historia medicinae a Galeni tempore usque ad initium saec. XVI. lat. convers. a *Wigan* L. B. 1734. pag. 64.) his laudibus effert Alexandrum Trallianum: Vides haec sicuti alia prope omnia a perito artifice ac magistro dictata, neque sane haec laus illi sine injuria denegari potest, quod medela ab eo ordinata rationi exactissime conveniat: ita ut post medicinam tot inventionibus et incrementis locupletatam vix quicquam his adjicere valeamus.

§. 10.

Jam vero contemplemur paulum praecipuos Arabum scriptores; quae videlicet natio, per imperii Graeci senectutem atque ecclesiae Romanae tenebras, cum quodammodo omnes disciplinae essent exstinctae, arma ac doctrinas suas per maximam orbis terrarum partem diffudit, ceterisque

gentibus haud minus eruditionis gloria quam bellica laude praecelluit. Nihilominus vero ab hoc inde tempore usque ad Graeci imperii occasum obscura valde et inaemona quaedam solitudo protrahitur, quam cum intrare cogar, nusquam apparet exitus, et ubivis circumvagando fatigari necesse est. Arabs Albucasis [1]) (Alsaharavius) operationem bronchotomiae a Paulo Aegineta, nulla ejus mentione habita, exserebat, eamque in angina usque ad arteriae asperae ramos jam propagata ineptam censebat. Alioquin sine periculo institui posse arbitratur. Memoria dignum est, quod Avenzoar enarrat, aphoniam, anginae prae se ferentem signa, paralysin musculorum pharyngis [2]) insequi. De bronchotomia in desperata angina bene existimare videtur, ipsam vero operationem arduam censet; quamobrem experimentum in capra ab ipso instituebatur [3]). Haec habes, quae mihi, literarum Arabicarum ignaro, gravioris in versionibus Latinis videbantur momenti [4]).

1) *Albukasis* de chirurgia ed. arab. et latin. Chaning. 4. Oxon. 1778.

2) Theisir (Thaisser) Lib. 3. tr. 10. cap. 18. f. 16. c.

3) Lib. cit. tr. 14. c. 1. f. 20. d.

4) Haud equidem arbitror, praesto esse apud Arabes locos, qui anginam nostram membranaceam illis cognitam fuisse significent. Nam Michaelis, auctore Werlhofio, cum de meritis Arabum in re medica scribere proposuisset, ab ineunte aetate Arabicam linguam didicisset, et MSS. Arabica, quorum magna pars ad medicinam spectat, Parisiis vidisset, in egregio suo de angina polyposa libro

nullibi unquam de morbo nostro in Arabum scriptis obvio adumbratoque mentionem facit.

§. 11.

Tetris posthac tenebris, quae medicinam omnesque artes liberaliores obruebant, sensim sensimque a scholis medicis, primum Salerni tum Bononiae Parisiisque florentibus, dissipari coeptis, nova lux oborta est arti salutari. Sed neque Guilelmus de Saliceto, neque Lanfrancius, neque Guido de Cauliaco quidquam in cognoscendis tractandisque anginis profecerunt. Disceptatum est acriter de instituenda nec non applicanda bronchotomia, quamvis jam Rolandus, Professor Bononiensis seculo decimo tertio, laryngis abscessu cultri ope aperto, partis hujus vulnera periculum non afferre censuisset [1]). — Gallia vero tum doctrinae faces reliquis Europae terris praeferebat, tum medicorum doctorum copia atque studio, utramque medicinam fovendi colendique, quod ab ipsis regibus incitatum singulari quodam ardore tota gens amplectebatur, prae omnibus antecellebat. Minime igitur mirari possumus, quod prima morbi nostri vestigia ex istius populi scriptis repetenda sint, obscura quidem, nec Anglorum recta simplicique descriptione adumbrata, nec Germanorum gravitate et subtilitate enucleata, attamen ita in medium prolata, ne qua erroris suspicio sit. *Guilelmus Ballonius* (Baillou), facultatis medicae Parisiensis quondam Decanus [2]), in historia morborum, qui per octo annorum (1570 —

1578) spatium urbem Parisiensem infestabant, omnium princeps anginam membranaceam descripsit, sed parum apte et accurate, ita ut vix ac ne vix quidem morbi hujus imago plane dignosci posset, nisi, quae chirurgus quidam cum illo communicavit, memoriae nobis mandasset. Leguntur enim haec apud Ballonium [3]): „Aegri „quatuor mihi noti, qui eodem fere tempore in„teriere morbo consimili. Omnibus medicis ne„gotium dedit; imo ausim asserere morbum non „intellexisse: Difficultas spirandi erat summa. „Spiritus frequens et parvus ad mortem usque, „in sicco velut spirare videbantur; nec tussis nec „sputum, spiritum ne ad momentum cohibere po„terant; erecto paulum corpore ita parvum et fre„quens spirabant; febris non erat magna, nec „quae istam spirationem requireret. Medici accu„sabant pulmonem, alii catarrhum esse putabant, „alii inflammationem aut phlogosin pulmonis. „Quod non erat credibile, cum febris non esset „saltem commemorabilis. Nec phlebotomia nec „subductio alvi juvit." — In annotationibus ad istunc locum [4]) haec addit: „*Chirurgus affirmavit,* „*se secuisse caduver pueri ista difficili spira*„*tione et morbo*, ut dixi, *incognito sublati. In*„*venta est pituita lenta, contumax, quae instar* „*membranae cujusdam arteriae asperae erat ob*„*tenta, ut non esset liber exitus et introitus spi*„*ritui externo*, sic suffocatio repentina." Recte jam admonuit Bonnetus [5]), eam spirandi difficultatem, quae eo tempore vagata est, non ab una

causa eademque profectam esse [6]), cum pulmones etiam reperirentur ex parte vitiosi, et quae sunt hujusmodi. Verosimillimum igitur nobis videtur, tum temporis morbos, organis respirationis inimicos, esse grassatos [7]), anginamque membranaceam epidemice aetatem infantilem infèstasse [8]); cum peculiaris aëris constitutio, omniumque earum rerum, quae procreandis propagandisque epidemiis favere solent, conditio [9]) morbum nostrum, e septentrionalibus terrae plagis humidis frigidisque fortasse advectum, inter Galliae incolas dissiparent. Morbum non prius unquam ibi observatum fuisse, idem testatur Ballonius dicens, morbo *incognito* sublatos esse aegros. Si quis mirabitur, quid sit, quod Ballonius anginam membranaceam tam manca incongruaque, ne dicam, inepta ratione descripserit, ut sceptico cuidam nimio adhuc dubitare liceat, utrum vere de isto morbo sermo fuerit nec ne, memoria sibi repetat, quae jure meritoque ita effatus est Curtius Sprengel [10]): Die Geschichte (Ballonii videlicet) von 8jährigen Epidemieen (1570—1578) ist auf keine Weise des Beifalls der unparteilichen Nachwelt werth. Die seichtesten Beschreibungen des herrschenden Krankheitscharakters scheinen nur eine Nebensache auszumachen etc. Sed illa cadaveris dissectio instituta a chirurgo quodam (qui vir ignotus causam dyspnoeae istius, de qua Ballonius sermonem facit, acriter jam intelligens rite enarrabat) extra omnem, ni fallor, dubitationem ponit, epidemiam anginae membranaceae tum in subolem

Gallicam saeviisse. Mirum autem profecto videbitur, quod, post hanc experientiam factam, nihilominus neque ipse Ballonius [11]) neque perlongi posthac temporis medici accuratius morbum nostrum indagarent, sed ita omnino negligerent, ut, cum serius membranas illas tubuliformes excretas viderent, usque ad Michaelium invaluerit opinio, quae, maxime a vero tramite aberrans, corpus istud pro tunica asperae arteriae interna mucosa, naturali nexu soluta, habebat [12]).

1) *Rolandi* chirurgia. 2. 7. f. 193. d.

2) Nat. 1538. mort. 1616. Vitae ejus memoriam vid. in edit. *Tronchin.*: *Ballonii* Opera omnia. T. 1—4. Genev. 1762. 4.

3) *Gulielmi Ballonii* Medici Parisiens. Epidemiorum et Ephemeridum Libri duo, studio et opera M. *Jacobi Theuart* Medic. Parisiens. digesti, Scholiis aliquot illustrati, et in *lucem primum editi.* (*Ἀφόβως βιώσειν, καὶ μὴ λανθάνειν, φθεγξόμενα πρότερόν τε πεπαίνειν*) Parisiis apud Jacob. Quesnel. MDCXL. Lib. II. Constitutio hyemalis anni Domini 1576. pag. 197. — Etsi Ballonius jam anno 1576 in describenda constitutione ejusdem anni hiemali literis haec mandavit, quae ad morbum nostrum spectant, tamen, illo jam defuncto, anno videlicet 1640 publici juris sunt facta, cum Jacob. Theuart, uti ipse praefatur, „elogio Buvardi, Archiatrorum comitis, quasi stimulo quodam vehementer se incitatum sentiret, Ballonii, avunculi sui, opera ex musei Parisiensis latebris in publicum emittenda ac prae ceteris Epidemiorum et Ephemeridum libros duos." —

4) Annotat. 7. pag. 201.

5) *Theoph. Boneti* Sepulchretum s. Anatomia practica etc. Tom. I. Genev. 1679. Lib. II. Sect. I. pag. 386. *Observat.*: Dyspnoea a pituita lenta intra Tracheam arteriam concreta.

6) Historia morbi Nicolai Dubuisson, pag. 198, ut mihi quidem videtur, non huc referenda est, sed quantum ex manca descriptione colligi potest, affectio erat asthmatica.

7) Pag. 189.: Hic (videlic. hyeme an. 1576) considerari potuit, quantam vim habeat aër et tempestas; et porro: Unde plerique exeunt domo mane sani et sicci, qui attracto haustoque aëre nubiloso, aut frigidioris aurae appulsu statim *tussiunt*, *vocem raucam compressamque habent.* Pag. 200.: de dyspnoea in puero obvia loquitur, in quo obaudiebatur strepitus magnus cum raucedine, ita ut in easdem affectiones orthopnoicas casurus videbatur, de quibus hoc loco agit Ballonius. At, inquit, adventantis rubiolae id fuit indicium. Pag. 201.: Eo tempore vagabantur tusses, vulgo *Quintes* dictae. Et quod *ex intervallis* facit quintae causa *fugax*, id facit eadem causa *fixa*. Hic perseverat difficultas spirandi usque ad interitum.

8) Non solum quatuor isti pueri tum a Ballonio observabantur; sed etiam in annotat. 7. pag. 200—201 plurium adhuc fit mentio: Alius, inquit, puer annos 7 natus consimili morbo interiit. Non est deprehensa tam saevi morbi et difficultatis spirandi causa etc.

9) Pag. 168.: Constitut. verna et aestiv. a. 1576.: *Aquilo* mensis Martii et Aprilis partem aliquam perflavit. Ibid.: Caput autem innumeras fluxiones toto mense Aprili, Majo et Junio expressit in maxillas, dentes, guttur, humeros. Pag. 169.: Ad aestatem morbilli pueros infestarunt. Pag. 180.: Constitut. autumnal. ejusd. anni. Annotarunt et Chirurgi, hac maxime

constitutione omnia ulcera esse δυσεπουλωτικά. Haec autem inclementiam et gravitatem ipsius aëris indicant. Pag 187. De tempore hujus autumni satis insalubri loquitur. De constitut. hiemali ejusd. anni maxime humida vid. pag. 189, 199. etc.

10) C. Sprengel Geschichte der Medicin. Tom. V. pag. 423.

11) Ipse Ballonius minime causam morbi nostri proximam cognovit. Dubitabamus, inquit, eam affectionem an jure vocare possemus orthopnocam siccam (secund. Hippocrat. Part. 21. Lib. 4. Acutorum) an sanguisugum (cf. Gordonius Cap. 8. Lib. 4. sanguisugum est difficultas anhelitus, cum aliquis non potest expellere aërem pro tanto, quia pectus et cannae non possunt constringi sufficienter, ibi retinentur fumosae superfluitates.) Vid. l. l. pag. 198—199. — Admonendum mihi videtur, ipsum Ballonium cadaverum quatuor aegrotorum, de quibus loquitur, dissectionem instituisse, nulla vero laryngis tracheaeque conditionis mentione facta, ut illas inspicere neglexisse jure quodam concludi possit. Errant igitur *Michaelis* l. l. pag. 302. et *Sachse* l. l. 236., si ita Ballonium interpretantur: „His (sc. quatuor aegrotis) dissectioni anatomicae traditis inventa est pituita lenta, quae membranae instar asperae arteriae erat obtenta etc."

12) Cff. imprimis: *Wilcke* Diss. de angina in patria observata, praesid. Cl. Aurivillio, Upsal 1764. — *Michaelis* l. c. pag. 46. et *Sachse* pag. 176., qui argumentis istam plane refellunt opinionem, quae adhuc tenebat Arnaultium de Nobleville, Starrium, Littrium, Winslovium, imo Sellium aliosque.

§. 12.

Ante Ballonium non ullum scriptorem fuisse affirmare ausim, qui de angina membranacea scriptum aliquid reliquerit. Non equidem ignoro, a nonnullis laudari Forestum, ac si jam anno 1517 [1]) epidemia anginae membranaceae ab illo observata sit. Sed Forestus describit [2]) anginam gangraenosam gravissimam; quod luculenter patet, cum ipse dicat, in ista epidemia omnes laborantes gravissima *faucium* inflammatione correptos, atque illius causam fuisse *febrem putridam, ardentem*, epidemicam. Sachse [3]) vero hanc Foresti observationem recensens: Die Nothwendigkeit, inquit, der Aderlässe und die schnelle Tödtlichkeit scheinen auf den Croup zu deuten. — Quanta vero mihi sit reverentia erga viri illius clarissimi opus de angina membranacea immortale, illi tamen vix ac ne vix quidem assentire possum. Quidquid enim ex juvantibus et nocentibus ratiocinamur, dubium semper exiguique pretii haberi debet. Si quis enim varias diversasque medicorum sententias, quas de vi remediorum salutari in morbis nonnullis ferebant, consideraverit; non mirabitur, quod Forestus quam celerrime sanguinem in hac angina detrahendum censeret, cum omnes fere prioris aevi medici ipsique summi, ut Aretaeum omittam, Mercatus, Severinus, Bartholinus, Heredia, Garnier, Lange et praesertim Chomel [4]) et Dubourg venam in angina gangraenosa secandam esse judicarent [5]). Quemadmodum igitur haec in istam quadrant an-

ginam, ita etiam, qui ab illa corripiebantur, celerrime diem obeunt supremum. Malouin anno 1748 Lutetiae Parisiorum multos infantes jam hora nona e medio sublatos vidit [6]); Neumann [7]) interjecto horarum duodecim spatio; Mercatus vero et Severinus die primo; idem et Tournefort die secundo et sic porro.

1) Non 1527 uti apud Sachsium pag. 235. legitur.

2) *Forestus* Observat. 2. Lib. 6. — *Lazarus Rivierus* Praxeos medicae Tom. secund. Lutetiae Parisior. 1648. pag. 268. Ad causas (anginae) internas revocari possunt morbi praecedentes, ut febres continuae, putridae, ardentes et imprimis epidemicae, qualis fuit illa, quae recensetur a Foresto. In qua omnes laborantes gravissima faucium inflammatione corripiebantur, et intra sexdecim aut viginti horas moriebantur, nisi ante sex horas ab invasione sanguis detraheretur. In hac autem angina, addit Riverius, febris symptomatica non est sed potius *essentialis*, et *angina* veluti illius *symptoma*, quando materiae morbificae pars ad hunc locum propellitur.

4) *Sachse* l. c. pag. 235.

4) *Chomel* Diss. sur le mal de gorge gangréneux. Paris 1749. pag. 73. Venam in angina gangraenosa secari jussit, „parceque la maladie augmentera à proportion, qu'elle trouvera plus d'humeurs à corrompre." Octo aegrotorum, qui annum agebant secundum usque ad decimum quintum, non ullus elapsus est, nisi bis vel octies illi vena eſset secta. Epistaxis simplex indicationem illi praebuit octies venaesectionem repetendi. Sachse igitur summo jure exclamat: Kaum ist es begreiflich, dafs den noch 3 von diesen Mishandelten genesen konnten!

5) Cff. Chr. Frid. *Dangers* loc. supr. laudat. pag. 60. (De Venaesectione) et *Sachse* in: Encyclopäd. Wörterbuch Tom. II. pag. 569.: zu sehr gewohnt in der Bräune zu Ader zu lassen, und sie als reine Entzündungskrankheit zu betrachten, oder selbst wenn man sie für asthenisch hielt, das ungesunde Blut wegzuschaffen, wandten die ersten Beobachter unserer Krankheit auch hier ganz methodisch Aderlässe an.

6) *Malouin* in: Histoire de l'Acad. des sciences à Paris 1748. pag. 551.

7) *Neumann* in Horn's Archiv. 1811. pag. 252.

§. 13.

Nicolaus Piso (Lepois) minime, uti Zicknero [1]) opinio esse videtur, de angina membranacea memoriae aliquid tradidit, sed anginae mere inflammatoriae historiam conscripsit, his verbis quidem usus [2]): Tum profecto oculi vertuntur et rubent, ac veluti his, qui strangulantur, prominent. Vox impedita nihil significat, et qualis catulorum est, tenuis editur, os apertum hiat, ex eoque spumens saliva movetur, lingua exseritur, crebraque ut in anhelis propter laboris impetum equis agitatur. — Alia epidemia anno 1557 Lutetiae Parisiorum grassata, a Pasquier [3]) descripta, ex opinione Curtii Sprengel [4]) tussis convulsivae antiquitatem demonstrare videtur; Wichmann [5]) autem et Jahn [6]) potius ex hac anginae membranaceae antiquitatem derivandam esse censent, propterea quod neque ulla tussis mentio sit facta,

neque infantes illa correpti suffocari soleant, denique quod, epidemiam autumno humido et frigido grassatam esse, dictum sit. Utraque vero opinio arridere mihi nescit. De his omnibus, libenter equidem fateor, nihil apud Pasquierum invenire potui [7]), quippe qui ita enarrat: morbum subito media in aestate per quatuor dies ortum, omnes fere homines infestasse cum magna narium destillatione, gravibus capitis doloribus, febrique duodecim usque ad quindecim horarum; omnes fere aegrotos sine artis ope sanatos; eumque morbum ex eo inde tempore novo nomine — Coqueluche — appellatum esse. — Quid, quaeso, in hac epidemia aliud quam febris catarrhalis epidemica, tussi et gravedine capitis, ut saepissime, stipata? Minime cum Sprengelio tussis convulsivae vestigia hic reperiri contenderem; sed nomen huic morbo novo inditum, serius autem κατ᾽ ἐξοχὴν in pertussim translatum dicere ausim. Utcunque erit, ab angina nostra membranacea omnia ita, quae Pasquier refert, plane abhorrent, ut non ullum fore praevideam, qui hanc rem in dubium revocare possit. —

1) Zickner l. c. pag. 4.

2) *Nicolaus Piso* de cognoscendis et curandis corporis humani morbis. Batav. 1736. Lib. II. pag. 135.

3) Recherches de la France *d'Estienne Pasquier*, Conseiller etc. 1621. Livre quatrième. Chapitre XXVIII. pag. 411.

4) *Sprengel* Geschichte der Arzneikunst. Vol. III. pag. 98.

5) *Wichmann* Ideen zur Diagnostik. 2 Tom. 1801. pag. 125.

6) *Jahn* Kinderkrankheiten. 1805. pag. 482.

7) Eadem epidemia a *Coyttaro* (de febre purpur. epidem. Cap. 2. §. 6.) adumbrata esse dicitur. Cum vero hujus libri invisendi nulla mihi, valde quamvis concupiscenti, daretur potestas, judicium meum suspensum tenere cogor.

8) Pasquier l. l. — Nous vismes en l'an mil cinq cens cinquante sept *en plain esté* s'élever par quatre jours entiers un reume, qui fut presque commun à tous, par le moyen duquel le nez destilloit sans cesse comme une fontaine, avecques un grand mal de teste, et une fièvre, qui duroit aux uns douze, et aux autres quinze heures, que plus, que moins, plus soudain sans oeuvre de médecin on estoit guery, laquelle maladie fut depuis par un *nouveau terme* appellée par nous — Coqueluche. — Tum dicit, se ipsum aliis cum Jureconsultis morbo isto subito infestatum esse: Nous fusmes inopinément surpris de cette fluxion et toux, de telle façon que pour ce jour et deux ensuivans nous eusmes surséance d'armes. — Similem morbum jam die vigesimo sexto (a. 1403) mensis April. grassatum, in annalibus senatus Francogallici (Parlament) memoriae traditum esse asseverat. Anno 1411 alium morbum, *le Tac* appellatum, et a. 1427. alium, cui nomen *Ladendo* inditum, Galliam epidemice infestasse, apud eundem scriptorem legimus.

§. 14.

Quodsi nunc ad scriptores Ballonio seriores transeamus, longo posthac intervallo morbum nostrum nullibi unquam commemoratum videmus.

Neque enim Joannes Rhodius, neque Horstius, neque, quod permultis fortasse mirum videbitur, ille a Michaelio jam laudatus Jacobus Bontius anginae membranaceae ullam faciunt mentionem, sed plane alias describunt aegritudines. Rhodius [1]) haec habet: „In cadavere foeminae aspera arteria tota erat inflammata parte interiore cum notabili nigredine [2]). Longo intervallo, quum rauca vixissit, obmutuit. Caeteroqui membrana occulit sanguinis vascula, sicut tunica oculorum summa [3]).” Patet satis luculenter, hic de morbo diuturno aut phthisi aut ipsa gangraena tracheali verba facere Rhodium. Horstius [4]) de angina faucium mere inflammatoria, dolore faucium, difficili respiratione et deglutitione etc. stipata, loquitur, maturatoque faucium apostemate sponteque rupto pus copiosum rejectum esse. *Tertia observatio* continet asthmatis descriptionem: Adolescens *diuturni* affectus accessiones frequenter patiebatur, ita ut crescente luna afficeretur respiratione sonante, *pectoris dolore gravativo* et quasi suffocante *noctu* magis quam interdiu — Timor, anxietas, *lipothymia*. Juvenis per *unum et alterum annum* leviores hujus morbi accessiones habuit. De Bontio [5]) aliquid fusius nobis disputandum erit, cum, praeter Michaelium [6]), Sachse [7]), Goelis [8]) aliique anginam membranaceam accurate ab illo descriptam esse credant. Michaelis, qui historiam illius aegroti non totam sed ex parte tantum Bontio exscripsit, huic errori, ni fallimur, primam dedit ausam.

Henricus N., ita enim legimus apud Bontium, post mortem dissectus fuit; uterque lobus pulmonum non tantum arcte costis adnatus fuit, sed etiam inferius diaphragmati, ut sine laceratione inde avelli non posset. In *dextro latere*, ubi *majorem dolorem* senserat, inventa sunt fragmenta bronchiorum, ab substantia pulmonum avulsa, cum *sanie copiosa*, qualia, dum viveret, in magna quantitate excreare consueverat. — Vox illi erat clangosa, qualis Gallorum Africanorum aut Calecutianorum. Laboraverat longo tempore antea *sputo sanguinis, unde hujus miseri mali initium, quo etiam extreme extenuatus obiit.* — Quid vero in hujus morbi historia ad anginam membranaceam referri possit, vix intelligimus [9]). Satis luculenter, ut nobis quidem videtur, descripsit Bontius phthisin pulmonalem ac simul certe trachealem, quae haemoptysin subsecuta, magnaque bronchiorum exulceratione, quorum substantiam cartilagineam exscreaverat aeger, insignita erat. Reperiebantur enim haec bronchiorum fragmenta non sicuti membranae anginae polyposae in larynge aut ipsa trachea, sed *cum sanie copiosa in dextro latere* thoracis. Vox autem ista clangosa ob phthisin trachealem (fortasse laryngeam quoque), quae sine dubio una cum pulmonali praesto erat, exorta est [10]).

1) Cf. *Conr. Victor Schneider* Lib. de catarrh. III. Witteberg. 1661. Cap. V. pag. 530.

2) *Sachse* l. c. pag. 236. in annot. ad h. l. dicit: Wir werden unten sehen, daſs die Pseudomembran schon

öfters schwärzlich beobachtet worden ist (vid. ibid. pag. 266.). Rhodius non membranam sic dict. spuriam, sed ipsam tunicam tracheae intimam, s. mucosam, nigredine notatam repertam esse contendit. Inflammata trachea, ita disputant Rhodius et ejus interpres Schneiderus, vasa sanguifera in apricum prodeunt. Caeteroqui (i. e. si arteria aspera sana nec inflammata reperitur) membrana (i. e. membrana s. tunica mucosa ipsa) occulit sanguinis vascula, sicut tunica oculorum summa (i. e. conjunctiva).

3) Hoc sibi vult, conjunctivam oculi sani vascula abscondere; simulac vero inflammatio suborta sit, statim illam conspici. vid. Not. 2. huj. §.

4) *Gregorii Horstii* Observationes medicinal. singular. Lib. III. pag. 143. sqq. Edit. nov. Ulmae 1625. — Observat. I. et III.

5) *Jac. Bontius* de medicina Indorum. Lugd. Batav. 1642. Lib. IV. Observ. 2. Cf. Boneti Sepulchretum anatom. Lib. II. Sect. VII. Observ. 12.: In *phthisico* fragmenta pulmonum, ab eorum substantia avulsa, reperta sunt in dextero latere cum plurima sanie. pag. 558.

6) *Michaelis* l. l. pag. 5 et 302.

7) *Sachse* l. c. I. pag. 236.: 1642 hat Jacob Bontius den Croup mit folgenden Worten geschildert etc.

8) Goelis l. l. pag. 158.: Bontius angin. membranac. bene nosse videtur.

9) Nostrae opinioni favent quam maxime, quae a summo Morgagnio hac de re disputata sunt (de sedib. et caus. morb. Lib. II. Epist. XXII. n. 24. Vol. I. pag. 471. edit. Ebrodun.). Nos vero non illius modo arteriae annulos sed et frustula, quae inter pulmones annulorum loco plura conveniunt, ex cartilagineis facta ossea, observata habemus:

bronchiorum autem fragmenta, qualia a corrupto pulmone avulsa, in sanie intra phthisici thoracem reperta sunt, talia hominem in magna quantitate exscreare consuevisse, testatur *Bontius.*

10) *Glede,* l. c. pag. 20. — Vid. supra §. 8. et script. in annot. 12 et 15. laudata.

§. 15.

Christophorus Bennet [1]) aegrotum post tussim gravissimam tracheae membranam, ut opinabatur, internam ejicere, illamque postea regenerari vidit. Curtius Sprengel [2]) magno in errore versatur, si haec *prima* anginae membranaceae vestigia, quae fide quadam historica ostendi queant, exstare credit, cum jam octoginta duobis annis ante apud Ballonium reperiuntur, de quibus dubitare quisquam vix nequit. Conr. Victor Schneider in libro de catarrhis ex opinione Sachsii [3]) pluribus in locis de angina membranacea disserit; sed cum neque ullum signum anginae membranaceae pathognomonicum, neque ullibi unquam casum hujus morbi, a semet ipso observatum, nobiscum communicat Schneiderus, eodem jure quae verba facit de humoris abundantia in larynge tracheaque [4]), de muco ex vasis laryngis tam subito et una ex pulmonum vasis tanta vi erumpente, ut spiramentum praecludatur [5]) etc., omnia ista similiaque, unquam, partim ad simplicem affectionem catarrhalem, partim ad blennorrhoeam pulmonum, partim ad ipsum catarrhum suffocativum referri poterunt. Nicolaus Tulpius [6]) historiam morbi famosi illius sartoris, quem tot postea laudarunt scriptores, pro-

pterea quod omnibus mirum videbatur, hominem cum tussi plurima crassae albae ac glabrae alicujus membranae fragmenta ejecisse, memoriae nobis prodidit. — Michaelis [7]), quin hunc casum, etsi tam breviter relatus sit, ad morbum nostrum referret, eo minus dubitavit, cum inter catarrhalia initia concretio membranacea rejecta, et vox quoque praeternaturali ratione mutata fuerit. Equidem illam a Tulpio adumbratam historiam anginae membranaceae annumerandam esse censeo; ob aegroti aetatem provectiorem reliqua morbi signa minus in lucem prodiisse, et levius periculum vitae aegroti minitatum esse videntur [8]). Ettmülleri observatio [9]), auctoribus Homio et Cravfordio, anginae membranaceae simile quiddam habere videtur, attamen dubitandum esse, propterea quod peculiaris vocis stridoris nulla fiat mentio. Albers [10]) extra omnem dubitationis aleam positum esse credit, anginam membranaceam ab illo observatam, cum catarrho autem suffocativo commutatam esse. Utcumque erit, non infitias ire possumus, sensim sensimque anginam membranaceam saepius non solum observatam, sed quoque obviam esse factam. Harris [11]) anno 1691 de morbo nostro loquitur. Anno 1735 Struvius Augustae Vindelicorum historiam anginae membranaceae publici juris fecit [12]).

1) *Chr. Bennet*, Theatrum tabidorum. Londin. 1656. pag. 55. Utrum casus hic memoratus jure meritoque anginae membranaceae annumerari debeat, nec

ne, dicere non ausim, cum voti, hujus libri inspiciendi, nullo modo compos fieri possem.

2) *C. Sprengel* l. l. Tom. V. pag. 442.

3) *Sachse* l. c. pag. 237.: 1661 theilt uns Schneider so manche hierher gehörige Bemerkung mit, daſs ich kaum begreife, wie alle Schriftsteller sie bisher übersehen konnten.

4) *C. V. Schneider* Lib. de catarrh. tert. Witteberg. 1691. pag. 531.: Ex humoris abundantia, ut in catarrhis vox, rauca efficitur.

5) Pag. 543 et pag. 545.

6) *Nicolaus Tulpius* Observation. medicae. Amstelod. 1612. Lib. IV. cap. IX. pag. 494. Exstat quoque apud Michael. pag. 300. ap. Sachs. p. 238.

7) *Michaelis* l. c. pag. 5 et 300.

8) *Sachse.* Bei Erwachsenen ist die Krankheit weniger gefährlich und gewöhnlich von längerer Dauer, der geringen Convulsibilität und der Kraft wegen, womit sie den Keim der Haut auswerfen können, und wegen der Ruhe, womit sie jede Hülfsleistung zulassen.

9) *Ettmuelleri* Opera medica. T. II., Francft. 1708. Cas. XIV. pag. 604.

10) *Albers* annotat. ad Home pag. 3.

11) *Harris* gründlicher Bericht von den schnellen u. gefährlichsten Krankheiten junger Kinder. Leipz 1691. pag. 58—60. — *Harris* Tractatus de morbis acutis infantum. Genev. 1727. pag. 10.

12) *Struve* in Act. natur. curios. Vol. I. et in Nov. Actis Vol. II. observat. 41. Cf. *Michaelis* pag. 294

et 295., qui haec addit: En insigne nostri morbi exemplum! nam pro tali, quem mox retuli, casum habere propter recensitas causas (catarrhalia videlicet initia polypumque rejectum) nullus dubito. Et illum quidem eo magis attentionem nostram mereri credo, cum iteratis vicibus post perfectas longasque remissiones redierit.

§. 16.

Perpauca adhuc mihi licebit facere verba de singulari ista ratione, qua angina nostra membranacea inde ab altero saeculi praeterlapsi dimidio repente quasi multo frequentius obviam facta, et e regionibus septentrionalibus in meridionales, quas eousque nondum attigerat, terras propagata est. Simul eodem tempore angina gangraenosa, e meridie ad septentrionem versus migrans, populos denuo [1]) sua afflixit clade. Igitur per longam annorum seriem (1744 — 1769) utrumque morbum partim alternis vicibus epidemice infantes corripere, partim simul in iisdem locis eodemque temporis spatio desaevire, partim solummodo sporadice et sparsim aegros infestare videmus. En quoque causam, quamobrem hujus temporis scriptores utramque anginae speciem toties non solum confundebant; sed etiam saepissime unam eandemque habendam esse censebant. — Starrius [2]) anno 1744 in Cornwallis morbum epidemice ingenti saevitia grassantem sub nomine morbi strangulatorii descripsit, quem Cullen, Cravford, Rutty aliique ad anginam membranaceam

referunt, alii, inter quos praesertim Home [3]) nominandus, ad anginam gangraenosam pertinere credunt. In tanta scriptorum dissensione grato animo accipiendae sunt disquisitiones, quas incredibili sagacitate miraque doctrina Michaelis [4]) instituit, nec non vir Ill. Sachse [5]) correxit. Prima enim Starrii descriptio exhibet morbum quendam epidemicum et contagiosum omniumque periculosissimum, in quo symptomata quamvis varia in eo semper tamen constiterunt, quod magna undique ad putredinem proclivitas appareret. Altera fidam exhibet anginae membranaceae imaginem. Tertia, quamvis alteri simillima videatur, gangraenosae tamen e Michaelii [6]) sententia adscribi debet, sed Sachsio [7]) membranaceae speciem prae se ferre videtur. Equidem a vero non alienum esse puto, utrumque morbum, tum inter infantes desaevientem, simul eundem saepius aegrum infestasse; quamobrem melius pro morbo complicato haberem, quem in tertia historia describit Starrius. Si quis dubitet, quin morbi in tam contrarias partes abeuntes complicationem inire possint; i., quaeso, adeat Bergios, Russelios, Rudbeckios, Bayleios, Halenios et Maerkeros [8]). —

Epidemica morbi nostri constitutio, e Britannia propagata, Galliam ipsamque Italiam infestavit, ubique autem cum gangraenosa complicata. Morbum nempe epidemicum anno 1746 Lutetiae Pariorum observatum, et a Malouino [9]) nitide descriptum, ob rejectas in illo membranas tubulifor-

mes ad nostram quoque aegritudinem, ob faucium crustas, teterrimum animae foetorem aliaque ejusmodi signa ad anginam gangraenosam referendum esse censeo, etsi Michaelis [10]) solummodo veram anginam gangraenosam tum grassatam esse opinatur. Anno sequenti 1747 Arnault de Nobleville anginae membranaceae epidemiam in urbe Aurelianensi observavit, egregiamque ejus historiam conscripsit [11]). Inter primos certe et in Italia fortasse solus, uti Burserius dicit [12]), hujusce exitiosissimi morbi, epidemice in urbe Cremona grassati, accuratissimus observator Martinus Ghisius historiam edidit [13]). Haec anginae species, quae annis 1747 et 48 epidemica apud Cremonenses exstitit, secuta est anginam gangraenosam; quam ob rem Ghisius anginae *primum* genus anni 1747 et *alterum* epidemicae anginae genus an. 1747 et 48 accurate luculenterque distinguit. Contemplantibus nobis istam morbi nostri propagationem mirum profecto videbitur, quod illum anno 1746 in Anglia, anno 1747 in Gallia, et 1747 et 48 in Italia apud Cremonenses invenimus. Num iisdem annis anginae gangraenosae epidemiae ex Italia usque ad insulam Britannicam migraverint, contendere non ausim, quamvis verosimillimum mihi videtur. —

1) Vid. supra §. 6 et 7.

2) *Starr* in: Philosoph. Transact. Nr. 495. — Apud Rosenstein p. 620, — Hamburger Magazin Tom. 12. S. 5. No. 1. p. 467 — 82. — *Leske* Auszüge aus d. Philosoph. Transact. Tom. 3. p. 26.

3) *Home* l. l. pag. 46.: It appears more nearly allied to the malignant sore-throat.

4) Michaelis pag. 147—160.

5) Sachse pag. 240.

6) Michaelis pag. 159. Fateor insignem esse hujus casus cum vera angina membranacea similitudinem. Attamen non levia sunt etiam argumenta, quae illam ad gangraenosam potius referre suadeant.

7) *Sachse* pag. 201.: Michaelis hat hierüber sehr scharfsinnige Beobachtungon angestellt, nur der Starr'schen 3ten Krankheitsgeschichte scheint er einen unrechten Platz angewiesen zu haben. Sie gehört aus folgenden Gründen *mehr* zur häutigen als brandigen Bräune etc.

8) *Maerker* in Hufeland's Journal. 19. Bd. 3. St. p. 78. Cf. Sachse pag. 201. et *Bayley* Cas. of the angina trachealis. Newyork 1781. In: Sammlungen auserlesener Abhandlungen für pract. Aerzte. 7. Bd. pag. 223.

9) Vid. Act. Soc. Scient. Parisiens. an. 1751.

10) Michaelis pag. 170.

11) Histoire de l'acad. royale des Sc. an. 1748. à Paris 1752. p. 523—25. relat. in Commentar. Lipsiens. Vol. II. p. 618. „Mense Aprili, ait, angina horrendo modo saeviit, aegrosque inter quatuor et viginti horarum spatium e medio sustulit. In binis eo morbo demortuis infantibus incisis, interior asperae arteriae tunica ad trium quatuorve digitorum longitudinem, cylindri in formam a reliquis separata, alba, et, uti charta pergamena, crassa inveniebatur etc. — Mirum videtur, quod summus

ille Morgagni l. c. Lib. V. Epist. LXIII, 17. pag. 330. anginam hanc, a solerte medico Aurelianensi descriptam et duabus dissectionibus illustratam, prorsus cum illa confundat, quae violentissima olim in regno Neapolitano et Siculo pueros perdebat. — (Prima erat angina membranacea altera gangraenosa). Morbum nostrum apud Cremonenses eodem fere tempore obvium omnino non commemorat Morgagni.

12) *Burserius* de Kanilfeld. Vol. III. pag. 331. 350. 353 et 54.

13) *Martini Ghisii* Lett. med. 2 sopra le Angin. epid. degli anni 1747 e 1748. Cremon. 1749.

§. 17.

Ex eo inde tempore semper frequentius angina membranacea tam epidemice quam sporadice et sparsim observandam et describendam se praebuit. Inter multa, quae nunc in lucem prodiere, scripta pauca liceat mihi denominare eaque maxime praecipua, quae imprimis a medicis Anglis Suecisque publici juris sunt facta. Anno 1764 Upsaliae scriptum est editum academicum [1]), in quo unum alterumve anginae nostrae exemplum enarratur, simul autem cum gangraenosa saepissime confunditur [2]). Eodem etiam tempore a Bergen morbum nostrum descripsit epidemicum, qui Francofurti ad Moenum grassatus fuerat [3]). Anno proximo eximium illud saepiusque jam a nobis laudatum Homii scriptum in lucem prodiit, ex quo praecipue colligitur, anginam membrana-

ceam jam dudum Scotiae maritimis in oris familiarem et fere endemium fuisse. Tunc etiam medici Sueci in relationibus, quibus singulis annis summum regni senatum de rebus totius populi medicis certiorem reddebant, hujus morbi mentionem facere coeperunt, ita ut ab hoc inde tempore plures de angina nostra observationes in illis occurrant annalibus [4]). Anno 1770 Rush anginam membranaceam eundem cum asthmate convulsivo morbum esse comprobare studuit [5]), literasque medici Haygarth brevissime de morbo nostro disserentis communicavit. Insequenti anno Cravford librum suum [6]), attamen erroribus non inanem, in publicum edidit. Tunc etiam prodiit nova egregii libri Rosenii ab Rosenstein de infantum morbis editio [7]), quae praeter Homii observata continet tria morbi nostri exempla, a Schultzio relata, et nonnullas e dissertatione Wilckii excerptas observationes, magna ex parte vero ad anginam gangraenosam potius quam ad nostram referendas. In Suecia Daniaque Baeck et Salomon [8]) nec minus Callisen [9]) de morbo nostro optime meruerunt. In Anglia Buchan [10]) morbum nostrum brevissime descripsit. Inter Franco-Gallos Vieusseux [11]), Portal [12]), Mahon [13]) non multum, quod memoratu sit dignum, nobiscum communicarunt. In patria nostra Zobel [14]) atque Lentin [15]), illud Germaniae medicorum decus, eximiusque morborum et interpres et moderator, egregie de morbo nostro disputabant. Sed, ut omittam omnes reliquos nec magna laude dignos

liceat mihi finem imponere huic disquisitioni cum immortali illo popularis nostri de angina polyposa opere. *Michaelis* omnium princeps historiam anginae membranaceae toto numero absolutam conscripsit, naturam hujus morbi accuratissime indagatam rite constituit, certis limitibus ab aliis adfinibus morbis disjunxit, tandemque curationem e causa morbi ipsius proxima deprompt am proposuit atque instituit; ita ut aliarum gentium scriptores eximiis laudibus hunc librum efferant [16]), omniaque a posteris, quantumvis egregia, in lucem edita vix ac ne vix quidem palmam illi eripere videantur.

1) De angina infantum in patria recentioribus annis observata. Diss. inaug. praes. Sam. *Aurivillio* respond. *Wilcke.* Upsal. 1764.

2) *Michaelis* pag. 161. sqq. *Sachse* pag. 243.

3) A. *Bergen* de morbo truculento infantum hoc anno hic Francofurti grassante. Nov. Act. N. Cur. 1761. Tom. II. pag. 157. apud Michael. p. 295.

4) Vid. Beraettelser till Ricksens Staender an 1765 sqq.

5) *Rush* Dissertation on the spasmodic Asthma. Lond. 1770.

6) *Crawford* D. de ang. strid. Edinburg 1771.

7) *Rosen von Rosenstein* Anweisung zur Kenntniſs und Cur der Kinderkrankheiten, aus d. Schwedischen von J. A. Murray. 3te Ausgabe. Goettingen 1774. pag. 595.: (Von einer Bräune mit widernatürlicher Haut in der Luftröhre).

8) *Baeck et Salomon* in Act. societat. scient. Suecic. 1772. ap. Michael. p. 279.

9) *Callisen* Act. soc. med. Havn. Vol. I. p. 76—83.

10) Domestic. Medicine or a Treatise on the prevention and cure of diseases by W. Buchan. Lond. 1776.

11) *Vieusséux* in Recueil des Observations et de Faits relatifs au Croup à Paris 1808. — Journal de med. par Corvisart. T. 12. p. 422. — Sammlung auserlesener Abhandlungen. 24. Bd. p. 153—79.

12) *Portal* in: Mem. de l'Acad. des sciences. 1780.

13) *Mahon* Hist. de la Soc. Roy. de med. 1777 — 78. pag. 206.

14) *Zobel* ap. Michael. pag. 258. describit anginam membranaceam, quae anno 1775 in civitate ac agro Wertheimensi grassata multas sobole privavit familias.

15) *Lentin* Beobachtungen epidem. Krankheiten. pag. 268. — Beiträge zur practischen Arzneiwissenschaft. Edit. sec. Tom. I. pag. 337 et 341. Tom. III. pag. 185. Tom. IV. pag. 53. — Hufelands Journal T. 2. pag. 167. et T. 9. S. 3.

16) Vid. Burserium de Kanilfeld. Vol. III. pag. 350.; Sequar autem Cl. Christ. Frider. Michaelium, qui hujusce morbi historiam *prae omnibus aliis* conscripsit, et opportunissimis animadversionibus illustravit.

§. 18.

Cum ad ipsum dissertationis hujus finem jam delapsi simus, perpaucas tantum res in medium adhuc proferemus, quae originem et antiquitatem anginae membranaceae illustrare valent. Omnium populorum Scoti, Angli, Suecique soli peculiaribus jamque ex antiquissimis temporibus apud plebem usitatis nominibus morbum nostrum insigniverunt: in orientali Scotiae ora *the Croup*, in occicidentali *Chock* vel *Stuffing* (a verbo *to Stuff* et *to chock*, strangulare, suffocare); in nonnullis Angliae locis voce familiari *the Rising of the Lights* (ascensus pulmonum); in Pensilvania *the Hives*, *the Bowel Hives*, (quod nos dicimus: das Hühnerweh); in Nova Anglia *the Bladder in the Throat* (bulla in gutture); inter Suecos *Strypsiucka* (i. e. malum strangulatorium). Vernaculam linguam seriore demum tempore Murray hujus morbi nomine — die *häutige Bräune* — locupletavit. Galli, Italique, omnesque, qui terras incolunt meridionales, sicuti antiquitatis totius populi peculiari hujus morbi vocabulo carent carueruntque. Si quis illud: *vox populi, vox dei*, rite aestimaverit; non alienum illi a vero videbitur, anginam membranaceam morbum septentrioni proprium et quasi indigenum esse, in terris vero meridionalibus novum et adventitium, antiquis omnino ignotum nec obvium fuisse. — Postquam aevo recentiore populi septentrionales altiore ingenii morumque

cultu excelluerunt, simulque, majore orbis terrarum parte in potestatem suam redacta, instituta, cognitiones, mores, vitamque degendi rationem latius propagarunt; dum populi meridionales, tyrannide occupati religionisque suae tenebris abruti, in otio inertissimo languebant: morbi septentrioni proprii, ideoque etiam noster, magis magisque in remotas quoque dissipati terras innotuerunt, imperioque quasi suo ubivis regere coeperunt. — Ex aliarum causarum syndrome angina gangraenosa in alias plane partes abiret necesse erat. Illa in Aegypto Syriaque oriunda (§. 6.) antiquitus jam peculiariter denominata, hodie adhuc apud Italos, Hispanos aliosque nominibus a plebe usurpatis abundat. (Αἰγύπτια καὶ συριακὰ ἕλκεα, — παιδαγχόνη λοιμώδη; — ἄφθαι; (non sunt aphthae hodie sic nominatae vid. §. 6.); pestilens faucium affectus; — crustosa malignaque faucium ulcera; — Garratillo Hispanorum etc.). Terras olim solummodo meridionales, hodieque septentrionalibus longe frequentius infestavit infestatque; una cum populis, ditioni suae septentrionem subjicientibus, latius vagata, atque contagio peculiari, permultis meridiei morbis insito, propagata, in terris quoque desaeviit septentrionalibus. Inde a fine proximi saeculi ista angina multo rarius obviam facta, nunc terras nostras, in quibus olim non raro tanta vi epidemice grassabatur, vix ac ne vix quidem sparsim infestat. — Quodsi igitur morborum historias ne-

que a singulorum populorum neque a totius gentis humanae rebus fatisque disjunctas consideramus, si intimum illorum connexum cum diversis terrarum aërisque conditionibus rite accurateque perpendimus; tum profecto aegritudinum singularum primordia, incrementa, vigorem, decrementa, immo nonnunquam senectutem interitumque luculentius cognoscemus, nec mirabimur, quid sit, quod aliis temporibus alii morbi increscant vigeantque. —

VITAE MEMORIA.

Ego, Ernestus Joannes Fridericus Fischer, religioni Christianae secundum Lutheri formulas addictus, die mensis Octobris decimo anni p. Chr. nat. quinti supra millesimum octingentesimum natus sum in pago, quem urbi Rostochio vicinum incolunt Lambrechtshagienses. Patre, Ernesto Gustavo, verbi divini magistro, adhuc superstite gaudeo; matrem vero, Annam Theresiam, e gente Schomann, mors mihi infanti eripuit praematura. Usque ad annum aetatis decimum sextum in domo paterna literarum elementis imbutus sum. Inde ab anno MDCCCXXII gymnasii, quod Rostochii floret, classem primam per annorum duorum dimidiique spatium frequen-

tavi. Testimonio maturitatis, ut vocant, impetrato, a Magn. Wiggers, t. t. fasces universitatis literariae Rostochiensis tenente, in numerum civium academicorum receptus, hisce interfui lectionibus: Ill. Beck de logice et mathesi, Cel. Kastner de metaphysice, Ill. Floerke de geographia physicali, de physica experimentali et de botanica universa, Cel. Quittenbaum de osteologia et syndesmologia. — Physiologiam et pathologiam generalem Ill. Spitta, vir omni numero absolutus, docto concinnoque modo mihi tradidit. Ill. Strempel de selectis ophthalmologiae capitibus scite disserentem audivi. Non possum, quin palam utrique huic praeceptori pro singulari humanitate gratias persolvam maximas; erant enim isti viri, qui ad artis salutaris amorem excitabant juvenis animum. —

Vere anni MDCCCXXVI Berolinum profectus, Rectore magnifico Ill. Boeckh et Decano ordinis medicorum spectabili Ill. Link, medicinae studiosorum numero adscriptus sum. Per hoc quadriennium docuerunt me in universitate Friderica Guilelma chemiam experimentalem Ill. Mit-

scherlich, partes physices nonnullas Ill. Ermann, zoologiam Ill. Lichtenstein, plantarum medicinalium doctrinam Ill. Hayne. Adfui etiam praeclaris istis scholis de geographia physicali, quas habebat Alexander de Humboldt. Anatomiam corporis humani sani atque aegroti, nec minus reliquorum animalium, comparatam vulgo dictam, physiologiam universam entozoorumque historiam Ill. Rudolphi mihi tradidit; qui vir dignissimus atque humanissimus una cum Ill. Knape artem cadavera rite incidendi demonstravit. Frequentavi etiam lectiones de anatomia repetitorias Cel. Schlemm. De pharmacologia Ill. Link; de materia medica Ill. Osann; de pathologia generali Cel. Eck; de therapia generali Ill. Bartels; de pathologia speciali Ill. Hecker et Ill. Horn; nec non eundem virum usu experientiaque doctum de therapia speciali, de vesaniis et morbis syphiliticis; de chirurgia Ill. Rust; de oculorum morbis Cel. Jüngken; de akiurgia Ill. de Graefe; de arte obstetricia Cel. Ed. de Siebold et Ill. Kluge scholas habentes audivi. Ad praxin medicam exercendam ab Ill. Bartels et Ill.

W o l f f, ad praxin chirurgicam ab Ill. R u s t, Ill. d e G r a e f e et Ill. W a g n e r, ad praxin obstetriciam ab Ill. B u s c h institutus sum.

Jam vero tentamine medico atque examine rigoroso coram gratioso medicorum ordine absolutis, spero fore, ut dissertatione thesibusque defensis summi in medicina et chirurgia honores in me rite conferantur. —

Theses defendendae.

I. *Arteriae propria insitaque vi subsiliunt.*

II. *Omnem calorem animalem gignit respiratio.*

III. *Deformitates, quae in recens natis ab impedita evolutione derivantur, cum formis quibusdam animalium classibus legitimis comparari nequeunt.*

IV. *Morbi maligni plane sunt denegandi.*

V. *Typhus contagiosus est encephalitis.*

VI. *Asthma Millari non discrepat ab angina membranacea.*

VII. *„Pseudoerysipelas" est nomen perperam inditum morbo cuidam excogitato.*

VIII. *Punctio corneae est operatio chirurgica plane rejicienda.*